

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
SOS! Uşaqlar
ən çox
bu səbəbdən
ölür - çarə
yazısı səh.11-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 14 oktyabr 2025-ci il Çərşənbə axşamı № 185 (8795) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Putinin adamı Bakıda - üçlü görüşün təfərrüatı

Azərbaycan, Rusiya
və İran nümayəndələri
bir araya gəldi,
kommünike
qəbul olundu

yazısı səh.9-də

Azərbaycanın Baş Qərargah rəisi də Türkiyədə - son hazırlıq

yazısı səh.7-də

Üç qardaş dövlətin spikerləri bir arada - nələr müzakirə edildi?

yazısı səh.4-də

Rusiyadan ilginç Zəngəzur açıqlaması - o görüşdən sonra...

yazısı səh.8-də

4+1 formatında təlimlər - Azərbaycan təcrübəsi diqqətdə

yazısı səh.7-də

İrəvanın yeni cığallığı: 42 kilometri də biz tikəcəyiksə...

yazısı səh.6-də

Boş qalan deputat yerinə seçki keçiriləcək?

yazısı səh.3-də

Paşinyandan yeni Qarabağ açıqlaması - o üç lider...

yazısı səh.8-də

ABŞ-nin Rusiyaya qarşı ən qorxunc silahı - Trump onu işə salsə...

yazısı səh.15-də

Baramaçılıqda yenilik: məhsul ixracı azalır, xammal ixracı çoxalır

yazısı səh.14-də

LİDERLƏR QƏZZA ÜÇÜN TOPLAŞDI - ƏLİYEV DƏ TARİXİ SAMMİTDƏ

Prezident zirvə öncəsi Paşinyan və ərəb liderlərlə
görüşdü; Yaxın Şərqə, nəhayət, ədalətli sülh gələcəkmi?

yazısı səh.5-də

Qurumlara ASAN-laşma çağırışı - məmurların vətəndaşları süründürməsi...

Dövlət orqanlarına müraciətlərin gec cavablandırılması
narazılıq doğurur; deputat məsələ qaldırdı,
mütəxəssislərdən reaksiya

yazısı səh.3-də

Elçin Mirzəbəyli

**Deputat Qüdrət
Həsənzadənin
partiyasından
çıxarıldı**

yazısı səh.4-də

**Rəsul Quliyev
Azərbaycana
qayıtmaq
istəyir? -
açıqlama**

yazısı səh.3-də

**Rauf Arifoğlu:
"Türkiyədə
"yabancı" kəlməsi
ilə kənara
itələndik,
indisi isə..."**

yazısı səh.6-də

Prezident onları təltif etdi - Siyahı

Azərbaycan dəmir yolu nəqliyyatı işçiləri təltif edilib.

Musavat.com xəbər verir ki, bununla bağlı Prezident İlham Əliyev Sərəncam imzalayıb.

Sərəncama əsasən aşağıdakı şəxslər təltif edilib:

3-cü dərəcəli "Əmək" ordeni ilə
 Cəfərov Şamil Rəcəb oğlu
 Qocayev Telman Rza oğlu
 Mustafayev İlqar Abdülməcidi oğlu
 Talıbov Şəmsəddin İsmayıl oğlu
 "Tərəqqi" medalı ilə
 Boqolyubova Aleksandra Vladimirovna
 Cəfərov Elxan Məhəmməd oğlu
 Cəfərov Kazım Novruz oğlu
 Əfəndi-zadə Məhəmməd Şamil oğlu
 Gülməliyev Rəfiq Məhərrəm oğlu
 Hidayətov Arif Ramiz oğlu
 Kazımov Kazım Silahdar oğlu
 Kərimov Hikmət Şirəli oğlu
 Kərimov Pənah Sabir oğlu
 Quliyev Nəzər Tofiq oğlu
 Məmmədov Vəfadar Şikar oğlu
 Muradov Elyar Həbib oğlu
 Nəzərov Afəq Allahşükür oğlu
 Pənahov Məhəmməd Yaqub oğlu
 Şixəmirov Mədəd Aydın oğlu.

Əlisəmid Kür Salyanda dəfn edildi

Şair Əlisəmid Kür (Cəfəri) vəfat edib. Bu barədə şairin ailə üzvləri məlumat veriblər. Ailəsinin bildirdiyinə görə, o, oktyabrın 13-də 3 saylı Şəhər Klinik Xəstəxanasında (Sabunçu Xəstəxanası) vəfat edib. Əlisəmid Kür Salyan rayonunda dəfn edilib. Səhətində yaranan problemlər səbəbindən Əlisəmid Kür sentyabrın 15-də Respublika Diaqnostika Mərkəzinə yerləşdirilmiş, daha sonra müalicəsi Respublika Klinik Xəstəxanasında davam etdirilmişdi.

Xatırladaq ki, Əlisəmid Kür 8 fevral 1954-cü ildə Salyan şəhərində müəllim ailəsində doğulub. 1981-ci ildə Mirzəağa Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun teatrşünaslıq fakültəsinin fərqlənmə diplomu ilə bitirib. Azərbaycan Dövlət Teleradio Verilişləri Komitəsində redaktor, Cəfər Cəfərlinin adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında və Azərbaycan Teatr Muzeyində müxtəlif vəzifələrdə çalışıb.

1988-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olub. 1989-cu ildə AYB-nin Ədəbiyyatı Təbliğ və Müəllif Hüquqları bürosunda şöbə müdiri, Azərbaycan Bədii Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzinin "Yol" ədəbiyyat qəzetində şöbə müdiri, 1991-1994-cü illərdə "Yol" ədəbiyyat qəzetinin baş redaktoru vəzifəsində işləyib. Şeirləri dünyanın müxtəlif dillərinə tərcümə olunub, şeir almanaxlarında, ədəbi dərgilərdə dərc olunub. 20 il ərzində dünyanın bir çox şəhərlərində təşkil edilən şeir toplantılarında Azərbaycanı təmsil edib.

Rahil Məmmədov millinin heyətindən çıxarıldı

Azərbaycan milli komandasının heyətində dəyişiklik baş verib.

"Unikal" xəbər verir ki, millimizin futbolçusu Rahil Məmmədov Ukrayna yığması ilə keçiriləcək oyun öncəsi son məşqdə zədələndiyi üçün heyətdən çıxarılıb.

Qeyd edək ki, komandamız DÇ-2026-nın seçmə mərhələsi çərçivəsində bu gün Polşanın Krakov şəhərində Ukrayna seçməsi ilə qarşılaşacaq. Matç Bakı vaxtı ilə saat 22:45-də start götürəcək.

Moped sürənlər üçün qanun dəyişir - bundan sonra...

Azərbaycanda moped idarə etmək üçün sürücülük vəsiqəsi tələb olacaq. Məsələ ilə bağlı "Yol hərəkəti haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulub.

Modern.az xəbər verir ki, sənəd Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin bu gün keçirilən iclasında müzakirəyə çıxarılıb.

İclasda bildirilib ki, qanun layihəsinin əsas məqsədi moped nəqliyyat vasitələrinin istismarına dair tənzimləmələrin təkmilləşdirilməsi, sürücülərin bilik və bacarıqlarının artırılma-

sı və ümumilikdə yol hərəkəti təhlükəsizliyinin yüksəldilməsidir. Belə ki, sənəddə təklif edilən mühüm dəyişikliklərdən biri moped idarə etmək üçün sürücülük vəsiqəsinin alınmasının tələb olunmasıdır. Bu dəyişiklik sürücülərin müəyyən bilik və bacarıqlara malik olmalarını təmin edəcək və nəticədə etibarilə yol hərəkəti təhlükəsizliyini artıracaq.

Digər edilən təkliflərə görə moped nəqliyyat vasitəsinin anlayışı daha dəqiq müəyyən edilməsi, mopedlər dövlət qeydiyyatına alınaraq uçota

götürülməsi nəzərdə tutulur. Həmçinin qanun layihəsində mopedlər üçün əvvəllər mövcud olan yalnız yolun sağ kənar zolağı ilə hərəkət etmək tələbinin aradan qaldırılması nəzərdə tutulur. Bundan başqa, sözügedən qanun layihəsində motosikletin və mopedin uzunluğu və ya eni üzrə qərarlaşdırılan 0,5 metrədən artıq kənara çıxan və ya motosikleti, mopedi idarə etməyə mane olan yük aparmaq qadağan edilir.

Layihə qəbul olunduqdan 3 ay sonra qüvvəyə minəcək.

Bu gün yağış yağacaq

Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin dəyişən buludlu olacağı, aralıq tutulacağı, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Bu barədə Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən məlumat verilib.

Bildirilib ki, 13-dən 14-nə keçən gecə və səhər bəzi yerlərdə yağış yağacağı ehtimalı var. Aralıq güclənən şimal-qərb küləyi gündüz mülayim şimal-şərq küləyi ilə əvəz olunacaq.

Havanın temperaturu gecə 15-17, gündüz 19-23 dərəcə isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 761 mm cıvə sütunundan 766 mm cıvə sütununa yüksələcək. Nisbi rütubət gecə 80-85 %, gündüz 55-65 % təşkil edəcək.

Azərbaycanın rayonlarında havanın əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Lakin gecə və səhər Böyük Qafqazın bəzi şərq rayonlarında qisməddətli yağış yağacağı, şimşək çaxacağı ehtimalı var. Ayrı-ayrı yerlərdə aralıq duman olacaq. Mülayim şərq küləyi əsəcək.

Havanın temperaturu gecə 11-16, gündüz 21-26, dağlarda gecə 0-5, gündüz 5-10 dərəcə isti olacaq.

Karapetyana yeni ittiham irəli sürülüb

Ermonistan İstintaq Komitəsi Samvel Karapetyana qarşı irəli sürülən yeni ittihamlara aydınlıq gətirib. APA bu barədə yerli mediaya istinadən xəbər verib. Açıqlamada bildirilib ki, əslində komitə əvvəlki - çirkli pulların yuyulması ilə bağlı ittihamı "dəyişdirərək" təkmilləşdirib. İttihama əlavə olaraq Cinayət Məcəlləsinin 296-cı maddəsinin 3-cü hissəsinin 2 və 3-cü bəndləri də daxil edilib (xüsusilə böyük məbləğdə çirkli pulların yuyulması - hakimiyyət və ya vəzifə səlahiyyətlərindən və ya onlarla bağlı təsirdən istifadə etməklə).

Xocavənddə silah satmaq istəyən şəxs yaxalandı

Xocavənd rayonunda polis odlu silah-sursat satmaq istəyən şəxs saxlayıb. DİN-in Mətbuat Xidmətinin Bərdə regional qrupundan verilən məlumata görə, işğaldan azad olunan ərazilərdə polis əməkdaşları tərəfindən təhlükəsizliyin təmin olunması məqsədilə qanunsuz odlu silah-sursatın əldə edilməsi, saxlanması və gəzdirməsinin qarşısının alınması istiqamətində tədbirlər davam etdirilir.

Polis əməkdaşları tərəfindən Xocavənd rayonunda keçirilən tədbirlərlə Güney Xırman kəndində müvəqqəti yaşayan və tikinti şirkətlərindən birində çalışan 26 yaşlı Rəşad Salahov şübhəli şəxs qismində saxlanılıb. Onun yaşadığı evdən 2 "Kalaşnikov" avtomatı, 1 "IJ" markalı ov tüfəngi, 5 patron dərəcəsi və 150 ədəd patron aşkarlanaraq götürülüb.

Araşdırmalarla R.Salahovun qanunsuz saxladığı odlu silah-sursatı rayonda aparılan tikinti və yenidənqurma işlərində çalışan zamanı tapdığı, sonradan satış məqsədilə yaşadığı evdə gizlətdiyi müəyyən edilib.

Faktla bağlı Xocavənd RPŞ-də Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsi ilə cinayət işi başlanılıb. Əməliyyat-istintaq tədbirləri davam etdirilir.

Dövlət borcu ilə bağlı tədbirlər açıqlandı

Son illər investorların tələbatının əsasən qısamüddətli (3 ilədək) dövlət istiqrazlarında cəmlənməsi nəticəsində 2025-ci il 1 yanvar tarixinə dövrüyyədə olan dövlət istiqrazları portfelinin 91,4 faizi 1-3 illik, 8,6 faizi isə 5-7 illik istiqrazlardan ibarət olub. Bu vəziyyət dövlət istiqrazları üzrə orta ödəmə müddəti (OÖM) göstəricisinin 1,47 ilə qədər azalmasına və ortamüddətli dövrdə dövlət istiqrazları üzrə əsas borc ödənişlərinin qısa müddətdə təmərküzləşməsi səbəbindən yenicən maliyyələşdirmə risklərinin artmasına gətirib çıxarıb.

Modern.az xəbər verir ki, bu risklərin azaldılması məqsədilə həyata keçirilmiş tədbirlər çərçivəsində 1-3 illik dövlət istiqrazlarının bir qismi 7-10 illik dövlət istiqrazları ilə əvəzlənir. Nəticədə, 2025-ci il 1 oktyabr tarixinə dövlət istiqrazları portfelində 1-3 illik dövlət istiqrazların payı 60,6 faizə endirilib, 5-10 illik dövlət istiqrazlarının payı isə 39,4 faizə yüksəlib. Bununla da, Azərbaycan Respublikasında dövlət borcunun idarə edilməsinə dair orta və uzunmüddətli Strategiyanın 2022-2025-ci illər üzrə yenilənmiş məqsədlərinə uyğun şəkildə cari ilin ilk 9 ayı ərzində dövlət istiqrazları üzrə OÖM 2024-cü ilin sonuna nisbətən 2,4 dəfə artaraq 3,52 ilə çatdırılıb.

Eyni zamanda dövlət büdcəsi vəsaitlərinin daha səmərəli idarə olunması və büdcəyə əlavə gəlir gətirilməsi məqsədilə 2025-ci ildən etibarən Maliyyə Nazirliyi tərəfindən xəzinə hesabının milli valyutada olan vəsaitlərinin aktiv idarə edilməsinə başlanılıb. Bu çərçivədə xəzinə qalığının müəyyən hissəsinin kapitallaşma və aktivlərinin həcminə görə ən iri beş yerli bankda depozitə yerləşdirilməsi üzrə depozit herracları keçirilir.

Xəzinə qalığının idarə edilməsi üzrə görülmüş işlər nəticəsində, 2025-ci il 1 oktyabr tarixinə milli valyutada olan xəzinə vəsaitləri üzrə 65,8 milyon manat, xarici valyutada olan vəsaitlər üzrə isə 9,3 milyon manat ekvivalentində olmaqla, ümumilikdə 75,1 milyon manat məbləğində faiz gəliri əldə edilib. Bu göstərici 2024-cü il ərzində xəzinə vəsaitlərinin idarə olunmasından büdcəyə daxil olan 17,5 milyon manatla müqayisədə təxminən 4,3 dəfə çoxdur.

Beləliklə, həyata keçirilən tədbirlər dövlət borcunun idarə olunmasında risklərin azaldılmasına, borc portfelinin dayanıqlılığının möhkəmləndirilməsinə və eyni zamanda dövlət büdcəsi vəsaitlərinin idarə edilməsində gəlirliliyin artırılmasına mühüm töhfə verib.

Qurumlara ASAN-laşma çağırışı - məmurların vətəndaşları günlərlə süründürməsi...

Dövlət orqanlarına müraciətlərin gec cavablandırılması narazılıq doğurur; deputat məsələ qaldırdı, mütəxəssislərdən reaksiya

Azərbaycanda vətəndaşların dövlət qurumlarına etdiyi müraciətlərə cavabların gecikməsi cəmiyyətdə ciddi narazılığa səbəb olur. Məsələ ondadır ki, texnologiyaların inkişaf etdiyi bir dövrdə vətəndaş məktublarının, şikayət və təkliflərinin həllini aylarla gözləməsi, sadəcə, idarəetmədə səmərəsizliyin göstəricisidir.

Ötən həftə Milli Məclisin iclasında deputat Səyyad Aran da bu məsələyə toxunaraq, "Vətəndaşların müraciətlərinə cavabların 30 gün ərzində verilməsi" praktikasının dəyişdirilməsini təklif edib. Deputat bildirib ki, bəzi məmurlar qanunun bu müddəasından sui-istifadə edir, məqsədli şəkildə cavabları gecikdirirlər:

"Ayın 1-də məktub yazırsan, ayın 30-da cavab verirlər. Şikayətlərə vaxtında və dürüst cavab verilməlidir. Səlahiyyətli orqanlar məsuliyyət

hissini itirib. Bu məsələ köklü şəkildə həllini tapmalıdır."

Hüquq müdafiəçisi Əkrəm Həsənov məsələ ilə bağlı bildirib ki, müraciətlərə baxılma müddəti "Vətəndaşların Müraciətləri Haqqında" Qanunla tənzimlənir. Lakin əsas problem bu müddətlərin tətbiqindədir: "Qanuna görə, bütün müraciətlərə 30 iş günü ərzində cavab verilmir. Sadəcə məsələlərdə bu müddət 15 gündür, yalnız əlavə araşdırma tələb edən müraciətlər 30 gün çəkə bilər. Amma bir çox hallarda vəzifəlilər bu müddəti

ti bilərəkdən uzadırlar. Məhz bu məsələ ilə bağlı parlamentdə də qanunvericilik təşəbbüsü irəli sürülməlidir".

Ekspertin fikrincə, 30 günlük müddətin avtomatik qaydada bütün müraciətlərə

rə şamil olunması idarəetmə mədəniyyətində məsuliyyətsizliyə yol açır: "Bu, vətəndaşla dövlət arasında ünsiyyəti çətinləşdirir. Halbuki "ASAN xidmət" modelinin özü çevik idarəetmənin uğurlu nümunəsidir və bütün dövlət qurumlarına tətbiq oluna bilər".

Ekspertlər hesab edirlər ki, artıq dövlət orqanlarında "ASAN-laşma prosesi" başlanmalıdır. Yeni vətəndaşla ünsiyyət, sənədlərin qəbulu, şikayətlərin cavablandırılması tam elektron şəkildə və maksimum 7 iş günü ərzində həyata keçirilməlidir.

Məsələn, bölgələrdə torpaq problemi, bələdiyyə məsələsi və ya sosial yardım müraciətinə cavab üçün aylarla gözləmək nə hüquqi, nə də texnoloji baxımdan əsaslandırılabilir.

Dövlət orqanlarının fəaliyyət prinsipi çeviklik, şəffaflıq və vətəndaşa xidmət üzərində qurulmalıdır. Əks halda, rəqəmsal əsrdə vətəndaşın məktubuna bir ay cavab gözləməsi artıq arxaik idarəetmənin qalığı kimi görünür.

Parlamentin qaldırdığı məsələ cəmiyyətin real narazılığını əks etdirir. Dövlət qurumlarının öz işini "ASAN xidmət" modelinə uyğunlaşdırması təkcə vətəndaş rahatlığı deyil, həm də dövlət idarəçiliyinin keyfiyyət göstəricisidir. Məmurlar üçün yeni çağırış isə artıq bəllidir: kağız üzərində deyil, real həyatda "ASAN-laşmaq".

İqtisadçı Xəlid Kərimli "Yeni Müsavat"a bildirib ki, vətəndaşların müraciəti müəyyən zaman tələb edə bilər: "Vətəndaşların sayı çox, dövlət orqanlarında məktublara cavab verəcək şəxslərin sayı isə azdır. Yüzlərlə müraciəti cavablamaq üçün texniki imkanlar olmalıdır. Biz beynəlxalq təcrübəyə,

Rəsul Quliyev Azərbaycana qayıtmaq istəyir? - Açıqlama

Azərbaycan Milli Məclisinin sabiq sədri, hazırda Amerikada mühacir həyatı yaşayan Rəsul Quliyevin qızı Xanım Quliyeva 30 ildən sonra Bakıya gəlib. O, ilk olaraq Bakıda Fəxri və Şəhidlər xiyabanlarında olub.

Bəzi iddialara görə, Rəsul Quliyevin özü də qızının ardınca vətənə gələ bilər.

Modern.az eks-spikerə yaxın olan **Gələcək Azərbaycan Partiyasının sədri Ağasif Şakiroğlu** ilə əlaqə saxlayıb. Partiya sədri bildirib ki, bununla bağlı nə o, nə də Rəsul Quliyev hər hansı yerə müraciət edib: "Rəsul Quliyev Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır. Onun Azərbaycana gəlməsində heç bir problem yoxdur. Sadəcə, Rəsul Quliyevin, yaxud mənim tərəfimdən onun geri qayıtması barədə hər hansı təşəbbüs olmayıb. Bunun səbəbi Rəsul Quliyevin yaşı ilə əlaqədardır. 18-19 saat təyyarə ilə yol gəlmək onun kimi yaşlı insanlar üçün olduqca çətinidir. Rəsul Quliyevin vətənə dönüşü ilə bağlı hər hansı təşəbbüs olmayıb və belə bir təşəbbüsün olma ehtimalı 0-a bərabərdir. Rəsul Quliyev və partiya sədri kimi mənim müraciətim yoxdur və olmayacaqdır".

A.Şakiroğlu qeyd edib ki, Rəsul Quliyevin ailə üzvlərinin ölkəyə sərbəst gəlişi demokratik mühitin göstəricisidir: "Rəsul Quliyevin ailə üzvlərinin öz vətənlərinə, yurdlarına gəlmələri, Azərbaycanda görülməli böyük quruculuq işləri ilə tanış olmaları, öz yaxınları ilə görüşmələri, dünyasını dəyişən yaxınlarının qəbirlərini ziyarət etmələri və xeyirdə-şərdə qohumlarının yanında olmaları onların təbii, konstitusional haqlarıdır. Bundan əlavə, bu səfər eyni zamanda ölkədə sağlam iqtidar-müxalifət münasibətlərinin olmasının açıq göstəricisidir. Məhz bu rahatlıq, sərbəstlik həm də onun göstəricisidir ki, ölkədə demokratik mühit mövcuddur. Eyni zamanda bu hadisə həm də iqtidarla müxalifət arasında 5 ildən artıq davam edən dialoqun sağlam olduğunu bariz nümunəsidir. Prezidentə, Birinci vitse-prezidentə ölkədə olan demokratik mühitə, hər bir azərbaycanlının Azərbaycanda yaşayışının təminatçısı rolunda çıxış etdiklərinə görə təşəkkürümü bildirmişəm".

qabaqcıl ölkələrin bu istiqamətdə iş fəaliyyətinə baxmalısınız. Bundan sonra qanunda hansısa dəyişiklik etmək olar. Tərəfdarıyam ki, dövlət idarəetmə orqanlarına gələn müraciətlərin bir çoxunun cavablandırılmasında süni intellektin tətbiqi imkanlarına baxılsın. Müraciətlərin çoxu bəlkə də hansısa hüquqi sənədləri bilməməkdən irəli gələ bilər. Əgər şəxs süni intellektin cavabından narazı qalarsa, növbəti mərhələ kimi qurum əməkdaşı onun müraciətinə baxsın. Hesab edirəm ki, müasir texnologiyaları müraciətlərin cavablandırılmasına cəlb etmək olar".

İqtisadçı Natiq Cəfərlinin fikrincə, elə müraciətlər var ki, onlara 24 saat ərzində cavab vermək olar: "Yeni hansısa texniki məsələlərin dəqiqləşdirilməsi və hüquqi prosedurlarla bağlı 30 gün kifayət qədər çoxdur. Bu müddət ərzində mövzu bəzən aktuallığını itirir. Vətəndaşlar operativ cavab gözlədikləri halda kifayət qədər ciddi problem və süründürməçiliklə qarşılaşırlar. Problemləri o zaman işıqlandırılır ki, artıq aktuallığını itirmiş olur. Buna görə də müraciətlərin cavablandırılmasının qısaldılması

na ehtiyac var. Düşünürəm ki, qısaldılsa, müraciətlərin effektivliyi artar, həm də dövlət orqanlarını vətəndaş müraciətlərinə daha tez cavab verməyə məcbur edər".

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqasının sədri Sahib Məmmədov deyib ki, vətəndaş müraciətinə baxmaq hər bir dövlət orqanının borcudur: "Elektron müraciət və qaynar xətt sistemi olmalıdır. Bəzi orqanlarda bu var. Məsələn, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin mükəmməl "142" xidmət sistemi var. Bu yaxınlarda Ədliyyə Nazirliyi də yaratdı. Daxili işlər Nazirliyinin qaynar xətti 24 saat ərzində işləyir. DİN-in vətəndaş müraciətləri hissəsi çox yaxşı işləyir. 90-cı illərin sonundan bu cür mükəmməlliyi saxlayır. Bir çox dövlət orqanlarında vətəndaş müraciətlərinə operativ reaksiya sistemi yoxdur. Tam etimadsızlıq göstərən qurumlar var. Rəqəmsal inkişaf və Neqliyyat Nazirliyi, ümumiyyətlə, vətəndaşa cavab vermir. Antinhişar və İstehlak Bazarna Nəzarət Dövlət Agentliyi də bu qəbildəndir. Elə orqanlar da var ki, standart cavab verir ki, bu da müraciət edənə qane etmir".

Şahənə RƏHİMLİ, "Yeni Müsavat"

Boş qalan deputat yerinə seçki keçiriləcəkmə?

Milli Məclisin deputatı Rəhil Həsən mandatının ləğv edilməsi üçün Mərkəzi Seçki Komissiyasına (MSK) müraciət edib. Parlament üzvlüyünə deputatlıqdan istefa verməsinin səbəbi onun yeni beynəlxalq vəzifəyə təyinin olunması ilə bağlıdır.

Belə ki, Rəhil Həsən bu ilin iyul ayında Qazaxıstanın paytaxtı Astanada keçirilən 14-cü plenar sessiyada Türk Dövlətləri Parlament Assambleyasının (TÜRKPA) Baş Katibi seçilib.

"15 oktyabrda etibarən TÜRKPA-nın Baş Katibi olaraq vəzifəmin icrasına başlayacağam. Qanuna uyğun şəkildə deputat mandatına yaxın günlərdə MSK tərəfindən xitam verəcək. Çünki bu post beş dövlətin parlamentlərini təmsil edən beynəlxalq vəzifədir və başqa bir dövlət orqanında vəzifə daşımaqla birləşdirilə bilməz", - Rəhil Həsən bildirib.

Azərbaycan Konstitusiyasının 89-cu maddəsinin 4-cü hissəsinə əsasən, Milli Məclisin üzvü dövlət orqanında vəzifə tutduqda, parlament üzvlüyündən istefa verməlidir. Deputatın mandatına xitam verilməsi barədə qərarı isə MSK qəbul edir. Komissiya müraciət daxil olduqdan sonra bu məsələni iki ay ərzində araşdırıb qərar çıxarmalıdır.

Bununla, Rəhil Həsənin deputat mandatına xitam ve-

rimləsi qanunla tənzimlənmiş normal prosedura sayılır və MSK-nın qərarından sonra onun təmsil etdiyi dairə rəsmi olaraq boş elan ediləcəkdir.

Əsas sual isə budur ki, boşalan deputat yeri necə doldurulacaq?

Seçki Məcəlləsinin 176.4-cü maddəsinə əsasən, deputat mandatının boş qalmasından sonra 1 ay müddətində müvafiq seçki dairəsi üzrə yeni seçkilər təyin edilməlidir.

Lakin konstitusiyanın 87-ci maddəsində mühüm istisna qeyd olunur: parlamentin səlahiyyət müddətinin bitməsinə 120 gündən az vaxt qalarsa, əlavə seçkilər keçirilmir. Əgər növbəti parlament seçkilərinə az müddət qalıbsa, MSK həmin dairə üçün seçki elan etməyə bilər.

Milli Məclisə təkrar seçkilər isə Seçki Məcəlləsinin 172-ci maddəsi ilə müəyyən-

ləşdirilib.

Həmin maddəyə əsasən, dairə seçki komissiyası və ya MSK birmandatlı seçki dairəsi üzrə seçkiləri etibarsız sayarsa və ya Konstitusiya Məhkəməsi seçkilərin yekunlarını təsdiq etməzsə, MSK təkrar seçkilər keçirir. Həmçinin deputat qanunvericiliklə ondan tələb olunan sənədləri 60 gün ərzində MSK-ya təqdim etməzsə, MSK həmin seçki dairəsi üzrə seçkilərin yekunlarının ləğv edilməsi barədə müvafiq məhkəməyə müraciət edir və təkrar seçkilər keçirir.

Bununla belə, qanunvericilikdə təkrar seçkilərin təyini üçün hər hansı müddət müəyyənəndirilməyib. Prezident əlavə seçkiləri 1 ay müddətində təyin etməli olduğu halda, təkrar seçkilərin təyini ilə bağlı belə bir müddət nəzərdə tutulmayıb.

Şahənə RƏHİMLİ, "Yeni Müsavat"

Oktyabrın 13-də Pakistanın paytaxtı İslamabad şəhərində Azərbaycan-Pakistan-Türkiyə Parlament Sədrlərinin Üçüncü Üçtərəfli Görüşü keçirilib. Musavat.com bu barədə Milli Məclisin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinə istinadən xəbər verir.

Əvvəlcə görüşün icraiyyə Toplantısı keçirilib.

Tədbirdə Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova, Pakistan İslam Respublikası Milli Assambleyasının sədri Sərdar Ayaz Sadiq və Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuş iştirak ediblər. Parlament sədrləri ölkələrimiz və parlamentlərimiz arasında yüksək səviyyəli qardaşlıq münasibətlərinin əhəmiyyətini vurğulayaraq, bu görüşün də üçtərəfli parlament əməkdaşlığı üzrə qarşıya qoyulan məqsəd və hədəflərə çatmağımıza güclü təkan verəcəyinə inam ifadə ediblər.

İcraiyyə Toplantısında gündəlikdəki mövzularla bağlı geniş fikir mübadiləsi aparılıb.

Sonra Azərbaycan-Pakistan-Türkiyə Parlament Sədrlərinin Üçüncü Üçtərəfli Görüşünün açılış mərasimi başlayıb.

"Zəngəzur dəhlizi Avrasiyada mühüm nəqliyyat bağlantısına çevriləcək, regionda əməkdaşlığa və tərəqqiyə xidmət edəcək".

"Report" xəbər verir ki, bunu Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova Azərbaycan-Pakistan-Türkiyə Parlament Sədrlərinin Üçüncü Üçtərəfli Görüşünün açılış mərasimində çıxışı zamanı deyib.

Onun sözlərinə görə, sülh, təhlükəsizlik və tərəqqi bilavasitə bir-biri ilə əlaqəli olan amillərdir: "44 günlük Vətən müha-

Üç qardaş ölkənin spikerləri bir arada

Azərbaycan, Pakistan və Türkiyə parlament sədrləri nələri müzakirə etdi?

ribəsinin 5-ci ildönümünü qeyd etdiyimiz indiki dövrdə Azərbaycan öz fəaliyyəti ilə bunu bir daha təsdiq edir".

Azərbaycanın 2020-ci ildə öz ərazi bütövlüyünü, 2023-cü ildə isə suverenliyini bərpa etdiyini və bununla da sülhə aparın yolun təməlini qoyduğunu vurğulayan Milli Məclisin sədri deyib ki, müharibədən dərhal sonra məhz qalib Azərbaycan sülh təşəbbüsü ilə çıxış etdi, sülhün əsas prinsiplərini və sülh müqaviləsinin layihəsini irəli sürdü".

Sahibə Qafarova xatırladı ki, aparılan ikitərəfli danışıqların nəticəsi olaraq, bu ilin avqustunda Vaşinqtonda ABŞ, Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin iştirakı ilə Azərbaycan

canın və Ermənistanın xarici işlər nazirləri sülh müqaviləsinin mətnini parafladı. Qeyd olunub ki, ABŞ Prezidenti Donald Trampın şahidliyi ilə Azərbaycan Prezidenti və Ermənistanın Baş naziri birgə bəyanat imzaladılar. Regional kommunikasiyaların açılmasının əhəmiyyəti təsdiq edildi.

Spikerin sözlərinə görə, Vaşinqton görüşünün əsas nəticələrindən biri Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü olan Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır: "Beynəlxalq Sülh və Rifah naminə Tramp Marşrutu"nın reallaşması ilə Zəngəzur dəhlizi Avrasiyada mühüm nəqliyyat bağlantısına çevriləcək, regionumuzda

əməkdaşlığa və tərəqqiyə xidmət edəcək".

Milli Məclisin sədri bütün bunların ilk növbədə Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi sülh diplomatiyasının, təhlükəsizlik, əməkdaşlıq və tərəqqi naminə gərgin fəaliyyətinin nəticəsi olduğunu xüsusilə vurğulayıb.

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuş isə üç qardaş ölkənin parlament sədrlərini bir araya gətirən bu mühüm mexanizmin üçüncü toplantısının həm ölkələr, həm də bölgə üçün faydalı olacağına ümid etdiyini bildirib: "Qarşıya çıxan mühüm çağırışları və üç ölkənin ortaq gündəliyini nəzərə

alaraq, parlament səviyyəsində müzakirə mövzular kifayət qədər münasibdir. Parlament üzvləri arasında fikir mübadiləsi də yeni əməkdaşlıqlara yol açacaq".

Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərini izah edərkən "bir millət, iki dövlət" deyimini xatırladan Kurtulmuş, "Əslində Türkiyənin Pakistanla da əlaqələri var. İstəsəniz, bu mexanizmi "bir millət, üç dövlət" kimi qələmə vermək doğru olar", - deyər qeyd edib.

Kurtulmuş Pakistanda baş verən son terror aktlarında həlak olanlara görə başsağlığı verib: "Uzun illər terror belası ilə mübarizə aparan və bunun nəticəsində sayısız-hesabsız vətəndaşlarını itirən bir ölkə olaraq bilməni is-təyirəm ki, ağrınızı ürəkdən hiss edirik. Biz həmişə etdiyimiz kimi, cəmiyyətləri zorakılıqla nizam-intizamla tərbiyə etməyə, qorxu və təhdidlərlə ölkələri istiqamətləndirməyə çalışan terrora icazə verməyə-cəyik və ona boyun əyməyəcəyik. Biz dövlətlərin ərazi bütövlüyü və suverenliyini hədəf alan terror təhlükələri ilə mübarizə səylərinə böyük əhəmiyyət verir və bununla da bu mübarizədə həmrəyliyimizi ifadə edirik".

Siyasi təhlilçi Sona Əliyeva "Yeni Müsavat"a bildirib ki, oktyabrın 13-də Pakis-

tanın paytaxtı İslamabad şəhərində Azərbaycan-Pakistan-Türkiyə Parlament Sədrlərinin Üçüncü Üçtərəfli Görüşü olduqca önəmli hadisədir: "Bu, Bakı-Ankara-İslamabad üçlüyünün gələcəkdə bir sıra platformalarda birgə addımlayacağına sığnalları verən bir toplantıdır. Özü də Əfqanıstan və Pakistan arasında baş verən gərginliklər fonunda baş tutan bir tədbirdir. Doğrudur, bu görüşün protokolu uzun müddət əvvəl hazırlanıb. Amma Azərbaycan və Türkiyənin Pakistanın yanında olması ilə bağlı xəbər bütün dünyaya, xüsusən də Hindistana mülayim mesajdır. Rəsmi şəxslərin də vurğuladığı kimi, bu görüş üçtərəfli parlament əməkdaşlığı üzrə qarşıya qoyulan məqsəd və hədəflərə çatmağımıza güclü təkan verəcək. Digər tərəfdən, parlamentlərarası qrupların bir-birinə yaxınlaşmasına kömək edəcək. Qarşıdakı illərdə üç ölkə parlamentinin daha sıx əməkdaşlığı üçün yol xəritəsinin hazırlanması baxımından da önəmlidir. Eyni zamanda ölkələr parlamentlər səviyyəsində bəxış bucaqlarını daha da yaxınlaşdıracaqlar. Mövqələrin eyniləşdirilməsi baxımından da bu toplantı xüsusi əhəmiyyətə malikdir".

□ **Cavansir ABBASLI, "Yeni Müsavat"**

Kabanovdan Düşənbə təxribatı

Kirill Kabanov

Düşənbədə keçirilən İlham Əliyev-Vladimir Putin görüşü təkcə iki liderin diplomatik təması deyildi. Bu, Cənubi Qafqazda sabitliyin bərpası, Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin yeni mərhələyə keçidi və regionda soyuq başla, emosiyasız şəkildə balanslı siyasətin davam etdirilməsi baxımından strateji hadisə idi. Məhz bu səbəbdən görüş bəzi dairelərdə, xüsusilə də Rusiyanın içindəki ermənipərəst və revanşist qruplarda xoş qarşılanmadı. Kirill Kabanov kimi şəxslərin qərəzli açıqlamaları da həmin narahatlığın ifadəsidir.

O, guya görüşün İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə baş tutduğunu və bunun "zəiflik əlaməti" olduğunu iddia edərək həm etik, həm də siyasi sərhədləri aşdı. Halbuki bu görüş, əksinə, iki dövlətin uduşu, iki qonşu ölkə arasında münasibətlərin qalibliyidir.

Azərbaycanla Rusiya arasında münasibətlərin normallaşması həm region, həm də hər iki dövlət üçün strateji qələbədir.

Bu əlaqələrdə emosional deyil, soyuq başla aparılan dialoq xətti qorunmalıdır. Son illərdə Qərbdəki bəzi dairələr və Rusiyanın içindəki ermənipərəst qruplar bu münasibətlərin kəskinləşməsi üçün müxtəlif vasitələrə əl atır, iki ölkə arasında etimad mühitini zədələməyə çalışırdılar. Onların arzusu püç oldu. Düşənbə görüşü göstərdi ki, Bakı və Moskva arasında birbaşa, açıq və real təmaslar davam edir. Bu, Qafqazda ikinci cəbhə açmaq istəyən qüv-

vələr üçün ciddi zərbədir.

Görüşün mühüm nəticələrindən biri də Rusiya Federasiyasında yaşayan vətəndaşlarımızla bağlıdır. Son aylarda bəzi dairələrin Azərbaycan əsilli Rusiya vətəndaşlarına qarşı yaratdığı təzyiq və təqib halları, xüsusilə iqtisadi sferada, süni gərginlik yaradırdı. Prezidentlərin görüşündən sonra aidiyyəti qurumların, xüsusilə hüquq-mühafizə strukturlarının bu istiqamətdə lazımi impuls aldığını gözələnir. Rusiya rəhbərliyinin bu məsələni başa düşməsi və azərbaycanlılara qarşı əsassız basqıların aradan qaldırılması münasibətlərin dərinləşməsi üçün növbəti vacib addım olacaq.

Putinin Düşənbədə Paşinyanı ticarət rəqəmləri ilə bağlı düzəli-

şə məcbur etməsi isə görüşün digər mühüm detali idi. Bu, Ermənistanın re-export əməliyyatlarını gizlətməyə çalışmasının açıq ifşası idi. Paşinyanın bu mövzuda manipulyativ davranışları artıq Kreml səviyyəsində görünür və bu, Moskva-İrəvan münasibətlərindəki yeni gərginlik nöqtəsidir. Ermənistan illərdir Qərb və Rusiya arasında "iki stul" siyasəti aparır, amma Paşinyanın yalan rəqəmlərlə reallığı təhrif etməsi Putinin də diqqətindən yayınmadı.

Prezident İlham Əliyevin son 10 gün ərzində 3 fərqli coğrafiyada - Qəbələdə Türk Dövlətləri Təşkilatının toplantısında, Düşənbədə MDB sammitində və Avrasiya iqtisadi məkanını əhatə edən digər beynəlxalq platformalarda iştirakı onun diplomatik fəaliyyətinin miqyasını göstərir. Bu, sadəcə, diplomatiya deyil, Azərbaycanın müxtəlif istiqamətlərdə artan nüfuzunun təzahürüdür. İlham Əliyev həm Qərb, həm Şərq, həm də postsovet məkanında aparıcı siyasi fiqurlardan biridir və bu, Azərbaycanın beynəlxalq statusunu gücləndirir. Prezidentin qısa müddətdə fərqli regionlarda bu qədər intensiv təmaslar aparması ölkənin çoxvektorlu siyasətinin canlı göstəricisidir.

Qəbələ şəhərinin bu prosesdə ayrıca yeri var. TDT sammitinin məhz Qəbələdə keçirilməsi Azərbaycanın həm mədəni, həm də iqtisadi baxımdan inkişaf etmiş bölgələrindən

birinin beynəlxalq səviyyəyə çıxarılması demək idi. Qəbələ təkcə turizm və təbiət gözəlliyi ilə deyil, həm də müasir infrastruktur, təhlükəsiz mühit və təşkilati potensialı ilə seçildi. Şəhərin inkişafı Azərbaycanın regionlarda bərabər inkişaf siyasətinin real nəticəsidir. Qəbələdə keçirilən görüşlər Azərbaycanın modernləşmiş simasını nümayiş etdirdi və beynəlxalq tədbirlər üçün ideal məkana çevrildiyini təsdiqlədi.

Bütün bunların fonunda Kabanovun səsləndirdiyi təhqiramiz və uydurma fikirlər yalnız bir həqiqəti göstərir - bəzi rus dairələri

Azərbaycanın bərabər tərəfdaş kimi davranmasını hələ də qəbul edə bilmir. Amma Düşənbə görüşü göstərdi ki, Azərbaycan nə ki minşə orbitindədir, nə də dikte ilə hərəkət edir. Bakı öz maraqlarını aydın və qəti şəkildə ifadə edir, regionda dialoq, sabitlik və qarşılıqlı hörmət prinsiplərinə əsaslanan münasibətləri formalaşdırır.

Kabanov kimi şəxslərin qərəzli çıxışları isə keçmiş imperiya təfəkkürünün sönməkdə olan son səsləridir - amma bu səslər artıq Azərbaycanın qalib diplomatiyasını susdura bilməz.

□ **Əli RƏİS, Musavat.com**

Elçin Mirzəbəyli

Deputat Qüdrət Həsənzadənin partiyasından xaric edildi

Deputat Elçin Mirzəbəyli Ədalət, Hüquq, Demokratiya (ƏHD) Partiyasının üzvlüyündən xaric edildi.

Partiyanın mətbuat xidmətindən APA-ya verilən xəbərə görə, bu barədə Rəyasət Heyətinin oktyabrın 13-də keçirilən iclasında qərar qəbul edildi.

Məlumatla görə, Elçin Mirzəbəylinin müstəqil siyasi analitik kimi fəaliyyəti ilə bağlı istəyi nəzərə alınaraq belə bir qərar qəbul olunub.

Oktaybrın 13-də Şarm əş-Şeyxdə (Misir) Qəzza zolağında atəşkəs sazişinin imzalanması münasibətilə sülh sammiti keçirilib. Sammitə Azərbaycan və Ermənistan da dəvət olunub və dövlət başçısı İlham Əliyev Misirə səfər edib.

Sammitdə Misir Prezidenti Abdel Fattah əs-Sisi, ABŞ Prezidenti Donald Tramp, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, İordaniya Kralı II Abdullah ibn əl-Hüseyn, Qətər Əmiri Şeyx Təmmim bin Həməd Əl Tani, Bəhreyn Kralı Həməd bin İsa Al Xəlifə, Fələstin lideri Mahmud Abbas, İndoneziya Prezidenti Prabowo Subianto, Fransa Prezidenti Emmanuel Makron və digər rəsmi şəxslər iştirak ediblər.

Almaniya, İraq, Böyük Britaniya, İtaliya, İspaniya, Yunanıstan, Ermənistan, Macarıstan, Pakistan, Kanada, Norveç, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Küveyt sammitdə baş nazirlər səviyyəsində iştirakları əvvəlcədən gözlənilirdi.

Həmçinin sammitə Omanın xarici işlər naziri Bədr bin Həməd əl-Busaiddi, BMT-nin baş katibi Antoniu Quterreş, Ərəb Liqasının

Liderlər Qəzza üçün toplaşdı - Əliyev də tarixi sammitdə

Prezident zirvə öncəsi Paşinyan və ərəb liderlərlə görüşdü; Yaxın Şərqdə, nəhayət, ədalətli sülh bərqərar olacaqmı?

baş katibi Əhməd Əbu Qeyt, Avropa Şurasının sədri Antoniu Košta, Hindistanın xarici işlər naziri Subramanyam Çayşankar və Yaponiyanın Qahirədəki səfiri Fumio İvainin də qatılacağı açıqlanmışdı.

Misir hakimiyyəti daha əvvəl açıqlamasında ölkə Prezident Abdel Fattah əs-Sisi və ABŞ lideri Donald Trampın həmsədrliyi ilə 20-dən çox ölkənin liderlərinin iştirakı ilə "Şarm əl-Şeyx Sülh Zirvəsi"nin keçiriləcəyini bildirmişdi. İran tədbirə dəvətli olsa da, hər hansı səviyyədə toplantıya qatılmaqdan imtina etmişdi.

Rusiya isə sammitdən kənarda qalıb. "Qəzzada nizamlanmaya görə təxirə salınan Rusiya-Ərəb sammiti mütləq baş tutacaq". Bunu

Rusiya xarici işlər naziri Sergey Lavrov bildirib. Onun sözlərinə görə, Rusiya Yaxın Şərq sülh prosesində iştirak etməyə hazırdır. İsrailin baş naziri Benyamin Netanyahu ABŞ Prezidenti Donald Trampa Misirdə keçiriləcək sülh sammitində iştirak edə bilməyəcəyini bildirib.

Qeyd edək ki, zirvə başlamazdan öncə Azərbaycan lideri Şarm əl-Şeyxdə erməni baş nazir Nikol Paşinyanla söhbətləşib. Prezident Fələstin dövlətinin prezidenti Mahmud Abbasla da görüşüb.

Yaxın Şərqdə, nəhayət, ədalətli və daimi sülh bərqərar olacaqmı?

AĞ Partiya başqanının dini-ideoloji məsələlər üzrə müşaviri, siyasi şərhçi Azər

Hüseynov "Yeni Müsavat"da deyib ki, oktyabrın 13-də Qəzza ilə bağlı keçirilmiş sammit əslində Fələstin məsələsinin artıq regional deyil, global səviyyəli bir problemə çevrildiyini göstərdi: "Bu sammit təkcə bölgədə baş verən humanitar faciəyə diqqət çəkməklə kifayətlənmədi, həm də beynəlxalq ictimaiyyətin vicdan sınağına çevrildi. 7 oktyabr 2023-cü ildən bəri davam edən İsrail-HƏMAS müharibəsi Fələstin torpaqlarında dərin bir humanitar böhran yaradıb. Qəzzada yüzlərlə bina dağıdılıb, minlərlə insan evsiz qalıb, on minlərlə mülki şəxs isə həyatını itirib. Bu faciə təkcə Yaxın Şərqdə deyil, bütün dünyada ciddi etiraz dalğalarına səbəb olub. Son bir il ərzində dünya ictimaiyyəti, demək olar ki, SSRİ-ABŞ qarşıdurması dövründən bəri görünməmiş dərəcədə geniş miqyaslı müharibə əleyhinə etirazların şahidi oldu. Fələstin xalqına qarşı tətbiq edilən məhdudiyyətlər, bombardmanlar və humanitar yardımın qarşısının alınması Qərb cəmiyyətlərində belə ciddi ictimai narazılıq doğurdu. Bu etirazlar təkcə Yaxın Şərqdə deyil, həm Avropa, həm də Amerika şəhərlərində geniş miqyas aldı. Minlərlə insan Fələstin bayraqları ilə küçələrə çıxaraq, Qəzza üçün ədalət və sülh tələb etdi. Xüsusilə gənclər, universitet tələbələri və humanitar təşkilatların fəalları bu prosesin önündə yer aldı. Qəzzaya doğru təşkil edilən humanitar karvanlar və yardım aksiyaları da bu həmrəyliyin rəmzinə çevrildi. Fələstinlə

bağlı hadisələrdə iştirak edən çoxsaylı beynəlxalq fəallar, o cümlədən Avropa və Amerika mənşəli humanitar işçilər, İsrailin sərt nəzarətinə baxmayaraq, Qəzzaya yardım aparmaq üçün səylər göstərdilər. Onların bu cəsarətli addımı dünya mediasında böyük rezonans doğurdu və Fələstin məsələsini yenidən beynəlxalq gündəmin mərkəzinə gətirdi".

A.Hüseynovun sözlərinə görə, Qəzza ətrafında yaranmış bu humanitar böhran və ona yönəlmiş beynəlxalq diqqət hökumətlərin siyasətinə də müəyyən təsir göstərdi: "Bir çox Qərb ölkələrinin siyasi elitaları öz ictimaiyyətlərinin təzyiqi altında

Fələstin məsələsində daha balanslı mövqe tutmağa məcbur oldular. Dünya uzun illərdən sonra ilk dəfə olaraq, hökumətlərlə ictimai rəy arasında bu qədər aydın fərqi yaranmışdı. Bu da göstərdi ki, global miqyasda humanitar dəyərlərə əsaslanan ictimai təzyiq sistemi yenidən formalaşmaqdadır.

Oktyabr sammiti isə bütün bu proseslərin kulminasiyasına nöqtəsi oldu. Sammitin keçirilməsi Qəzzanın bərpasının təkcə regional məsələ deyil, ümumbəşəri öhdəlik olduğunu göstərdi. Burada məqsəd, sadəcə, dağıdılmış şəhəri yenidən qurmaq deyil, həm də uzunmüddətli sülhün bərqərar olmasını təmin etmək idi. Sammitdə iştirak edən ölkələr arasında Azərbaycanın da yer alması xüsusilə diqqətəlayiqdir. Azərbaycanın bu prosesdə iştirakı, onun həm beynəlxalq humanitar dəyərlərə sadıqlığını, həm də sülh təşəbbüslərinə dəstək niyyətini nümayiş etdirdi. Bu, həm də Azərbaycanın balanslı və məsuliyyətli xarici siyasət xəttinin təzahürü kimi qiymətləndirilə bilər. Fələstin xalqının yaşadığı faciə, sadəcə, bir regionun yox, bütün bəşəriyyətin vicdan məsələsidir. Qəzzanın bərpası istiqamətində atılan addımlar nə qədər mühüm olsa da, bu, problemin əsas həlli deyil. Əsl sülhün bərqərar olması üçün tək bir yol var - Fələstin xalqının öz dövlətinə sahib olması".

Q Cavanşir ABBASLI, "Yeni Müsavat"

"İsrail açıq şəkildə buna imkan vermir"

Tofiq Zulfuqarov: "Ankara bu məsələdə Bakı ilə eyni mövqedən çıxış edir"

Azərbaycanın sabiq xarici işlər naziri, politoloq Tofiq Zulfuqarov Teleqraf-ın suallarını cavablandırır. Onunla müsahibəni təqdim edirik:

- Tofiq müəllim, Qəzzada atəşkəsə bağlı ilkin razılıq var. 20 maddəlik "Tramp planı" əsasında bölgənin gələcəyinin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı müzakirələr aparılır. Uzun on illiklər davam etmiş gərginliyin nəhayət sona çatacağını söyləmək olarmı?

- Əsas amil Qəzzada qan tökülməsinin dayandırılmasıdır. Bu müsbət addımdır. Eyni zamanda Fələstin dövlətinin yaradılması amili var. Burada əsas əngəl Qəzzada HƏMAS-ın mövcudluğu və İordaniya çayının qərb sahilini adlanan ərazidə olan administrasiya ilə Fələstin dövləti arasında olanlar idi. Amma hər yerdə qəbul edilən Fələstin dövlətinə qarşı yanaşma heç də birmənalı deyil. HƏMAS Fələstinə qarşı İsraildən daha sərt mövqe sərgiləyir. Vaxtilə HƏMAS-la Fələstin administrasiyası arasında qanlı qarşıdurmalar da baş verib. İndi isə əsas məsələ Fələstin dövlətinin yaranması fonunda HƏMAS-ın siyasi səhnədən getməsi ilə bağlıdır. İndiki realıqda isə Fələstinin nüfuzu ərəb ölkələri arasında çox zəifdir. Bir çox ərəb ölkələri Fələstinlə əlaqələr qurmaq istəmir. Fars körfəzi ölkələri ayrılan maddi yardımlar fonunda onları korrupsiyada ittiham edir. Bu baxımdan bölgə ilə bağlı problemlər çoxdur və bu heç də təkcə İsrailə bağlı deyil. Məhz bu məsələlərin həll olunması vacibdir.

- Yaxın Şərq üçün əsas problem nədən ibarətdir? BMT qətnamələrinə uyğun iki dövlət prinsipinə əsaslanan bir modelin yaradılması ehtimalı varmı?

- Yaxın Şərqin əsas problemləri iki hissədən ibarətdir. Birinci istiqamət, BMT qətnamələrinə uyğun olaraq iki dövlətin yaradılması və onlar arasında sərhədin müəyyən olunması ilə bağlıdır. Digər mövzu isə bölgədə olan müqəddəs yerlərin və ya Qüdsün statusudur. Burada isə fikir ayrılıqları çoxdur. HƏMAS-ın bayrağında Qüds yazılıb, İranın xaricdə əməliyyat aparan hərbiçiləri də Qüds adlandırılır və s. Ona görə də burada əsas problem Qüdsə bağlıdır. Qüds yəhudilər, müsəlmanlar, xristianlar üçün müqəddəs yerdir. Altı əsrdən çox bu ərazilər Osmanlı imperiyasının himayəsində olub. Daha sonra bir müddət Böyük Britaniya və onun ardınca İsrail müqəddəs yerləri zəbt edib. Bu baxımdan problem hələ də öz həllini tapmayıb.

- Xüsusi bir statusla Qəzza məsələsinin həlli mümkündürmü?

- Hazırda demoqrafik dəyişikliklər baş verib. Ona görə də bölgəyə xüsusi bir statusun verilməsi mümkün deyil. Çünki İsrail Qüdsü özü üçün paytaxt etmək istəyir. Az qala dünyanın yarısı bu fikri dəstəkləyir, digər bir hissəsi isə bunu qəbul etmir. Amma müqəddəs yerlər üçün hansısa statusun olması vacibdir. Bunun təminatçıları fonunda isə üç dinin (xristian, yəhudi və müsəlman) idarə olunması üçün xüsusi bir qurumun yaradılması ehtimalı da var. Təəssüf ki, tərəflər gərginliyi aradan qaldırmaq üçün bu məsələni müzakirə etmir.

- Buna nə mane olur?

- İsrail açıq şəkildə buna imkan vermir. Türkiyənin mövqeyi isə daha konseptualdır. Ankara bu məsələdə Bakı ilə eyni mövqedən çıxış edir. İsrailin öz daxilində belə bu məsələnin həll olunmasının tərəfdarları var. Yeni İsrailin baş naziri Benyamin Netanyahuya qarşı bu məsələdə müxalif qüvvələr çoxdur. Ola bilsin, bu mövzularda dair İsrailin də siyasətində hansısa dəyişiklik edilsin.

Məlum olduğu kimi, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan türk əsilli əcnəbilərin ölkədəki hüquqi statusunu və imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirən yeni qərar imzalayıb.

Musavat.com xəbər verir ki, "Türk soylu əcnəbilərin Türkiyədə peşə və sənətlərini sərbəst şəkildə icra edə bilmələri, dövlət və ya özəl müəssisələrdə çalışdırılmaları haqqında qanunun tətbiqi ilə bağlı Nizamnaməyə dəyişiklik edilməsi" barədə qərar 10 oktyabr 2025-ci il tarixli "Rəsmi Qəzet"də dərc olunaraq qüvvəyə minib.

Yeni qərar türk soylu icmalardan olan şəxslərin Türkiyədə daha geniş hüquqlara malik olmasını nəzərdə tutur. Hər hansı bir şəxsin və ya icmanın "türk soylu" hesab olunması bundan sonra birbaşa prezident qərarı ilə müəyyən ediləcək. Qərara əsasən, türk soylu şəxslər bir sıra şərtlərə əməl etməklə Türkiyədə peşə və sənətlərini sərbəst şəkildə icra edə biləcəklər.

Dəyişikliklərdən sonra Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkmənistan, Özbəkistan, Şərqi Türküstan, Ahıska, Qaqauz, Kırım kimi türksoylu icmalardan olan şəxslər Türkiyədə "əcnəbi" kimi deyil, öz vətənlərindəki kimi yaşamaq və işləmək imkanına sahib olacaqlar.

"Yeni Müsavat" Media Qrupunun rəhbəri, Əməkdar jurnalist Rauf Arifoğlu məsələ ilə bağlı Musavat.com-a fikirlərini belə bildirib: "Türkiyə Prezidenti Ərdoğanın imzaladığı bu qərar hər bir türkün üreyincədir və illərlə gözlədiyimiz bir qərardır. Türk olduğumuzun vəərə biləcəyi üstünlük türk are-

alının hər bir nöqtəsində hiss olunmalıdır, xüsusilə bizim üçün istinad nöqtəsi sayılan Türkiyəmizdə. İndiyə qədər Türkiyədə dövlətin yaratdığı imkanlardan ərəblər faydalanırdı, biz isə özümüzə deyilən "yabancı" kəlməsi ilə kənara itələnidik. Mən də dəfələrlə belə hallarla üzləşmişəm. Halbuki Türkiyədə özümü yabancı saymıram, çünki mən türkəm. Nəhayət, bu addım atıldı. Eyni addımı Azərbaycan da Türkiyə və digər türk dövlətləri və icmaları üçün atmalıdır. Biz "Türk şengenində", yəni vahid türk məkanında özümüzü evimizdəki kimi hiss etməliyik. Təhsil, səhiyyə, əmlak, turizm, biznes və digər bütün imkanlardan vətəndaş kimi faydalanmalıyıq. Türk olmaq Allahın bizə verdiyi böyük bir üstünlükdür. Hökumətlərin də bu üstünlüyə hüquqi məkan yaratması çox mühümdür.

Cənab Ərdoğanı bu qərarına görə bir türk kimi təbrik edir və təşəkkür edirəm. Bu qərar Türk dünyasının hüquqi və mədəni birliyində tarixi dönüş nöqtəsi sayılır. Artıq Türkiyə türksoylu xalqlara yalnız qardaşlıq deyil, bərabər hüquq və imkanlar səviyyəsində yaxınlıq təqdim edir".

Deputat, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Tənzilə Rüstəmxanlı da mövzunu şərh edib: "Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın türk əsilli əcnəbilərin ölkədəki hüquqi statusu ilə bağlı qərarı möhtəşəm və alqışlanası bir qərardır. Qazi

Ərdoğanın tarixi qərar: bizi "əcnəbi" saymayacaqlar - reaksiya

Rauf Arifoğlu: "İndiyə qədər dövlətin yaratdığı imkanlardan ərəblər faydalanırdı, biz isə..."
Tənzilə Rüstəmxanlı: "Dünya Türk birliyinin yeni mərhələsinin şahidi olacaq!"

Mustafa Kamal 100 il öncə Türkiyənin bütün türk ölkələri üçün güvənc və ümid yeri olduğunu demişdi. Sovetlər birliyi dağıldıqdan sonra ilk illərdə daxili və xarici təzyiqlər Türkiyənin bu missiyanı tam gücü ilə aparmasına imkan

vermədi. Bu gün isə bütövlükdə global arenanın ən mühüm fiqurlarından biri olan, öz sözünü və marağını dikte edən bir Türkiyə var. "Bir millət, iki dövlət" şüarı ilə yola çıxan Türkiyə-Azərbaycan birliyi Türk Dövlətləri Təşkilatı

kimi bir güc mərkəzinə qədər yüksəlib. Bu gün Türk cümhuriyyətlərinin vahid təhlükəsizlik, orta qüvvəli-maliyyə sistemində birləşməsi əsas mövzulardandır. "Türk şengenində" müzakirələri gedir. Cənab Ərdoğanın bu qərarı bö-

yük bir yolun başlanğıcı sayıla bilər.

İnanıram ki, digər qardaş cümhuriyyətlər də bu qərara qoşulacaq və dünya Türk birliyinin yeni mərhələsinin şahidi olacaq!"

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
Musavat.com

İrəvanın yeni cığallığı: 42 kilometri də biz tikəcəyiksə...

Mirzoyan deyir ki, Ermənistan dəhlizin özünə aid hissəsini iki ilə tikməyi planlaşdırır, halbuki bir aya mümkündür

Məlumdur ki, 8 avqust tarixli Vaşinqton Zirvə görüşündə Azərbaycan və Ermənistan liderləri ABŞ lideri Donald Trampın iştirakı ilə Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) açılması ilə bağlı razılığa gəliblər. Dəhlizin Ermənistan tərəfinə düşən 42 kilometrlik hissəsi ABŞ-nin nəzarətində olacaq.

Bu yaxınlarda Ermənistan xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan Zəngəzur dəhlizindən danışmışdı. "Biz açıq şəkildə deyirik ki, Azərbaycanla dəmir yolu və digər əlaqələrin bərpası Ermənistan üçün prioritetdir. Çünki bu, ölkəmizi regional iqtisadiyyatın əsas benefisiarlarından birinə çevirir. Ekspertlər bildirirlər ki, dəmir yolunun tikintisi azı iki il çəkə bilər. Amma bu müddətdə biz Azərbaycan ərazisindən istifadə edərək yükləri göndərmək və qəbul etmək imkanına malik ola bilərik", - o deyib.

Nəqliyyat məsələləri üzrə ekspert Rauf Ağamirzəyev Modern.az-a bildirib ki, burada bir neçə məsələyə diqqət yetirmək lazımdır: "Dəmir yolu köhnə marşrutla gedəcəksə, ora qısa zamanda bərpa oluna-

bilər. Çünki bu zaman süni qurğular təftiş olunmalıdır. Süni qurğuların əksəriyyəti də sağlamdır. Bəzi xırda əlavələr və yaxud kosmetik təmirlə bunu etmək olar. Əgər yeni marşrut dəmir yolu üzrə günlük gücü 600-1000 metrə qədərdir. Təxminən 6 ay ərzində o yolun "rels-şpal" qəfəsini bərpa etmək olar. Əgər yeni marşrut üzrə daha da şimala doğru dəmir yolu xəttini çəkmək niyyətindədirsə, bəli, bu hissə dağılıq ərazidir. Orada süni qurğula-

rın, tunel estekadaların sayı da çox olacaq. Ona görə müddət bir az arta bilər".

Qeyd edək ki, ötən həftə rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev Brüsseldə Azərbaycan Respublikası və Avropa İttifaqı (Aİ) arasında Yüksək Səviyyəli Nəqliyyat Dialoqunun ikinci iclasında iştirak edib. Görüş zamanı Zəngəzur dəhlizinin gələcək perspektivləri və Naxçıvanın nəqliyyat infrastrukturunun inkişafına Aİ-nin mümkün dəstə-

yi məsələləri müzakirə edilib. Həmçinin ölkəmizlə Aİ arasında hava, dəniz və avtomobil nəqliyyatı sahələrində əməkdaşlıq, eləcə də nəqliyyat əlaqələrinin genişləndirilməsi istiqamətində mövcud imkanlar və yeni təşəbbüslər barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

Əslində bu layihə təkcə Naxçıvanla Azərbaycanın digər bölgələri arasında nəqliyyat körpüsü deyil, həm də Çin və Orta Asiya ölkələrini Azərbaycan-Türkiyə vasitəsilə Av-

ropanın tranzit-nəqliyyat xəttinə bağlayır. Azərbaycana gəlirdikdə isə Zəngəzur dəhlizi ölkəmizi Şərq və Qərbin mühüm iqtisadi tərəfdaşına çevirir, o cümlədən ölkəmizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikasını faktiki olaraq nəqliyyat-kommunikasiya blokadasından çıxarır. Ona görə də, İlham Əliyevin təbircə desək, Ermənistan bunu istəsə də, istəməsə də Zəngəzur dəhlizi icra olunacaq, tikilib başa çatacaq.

İqtisadçı Eldəniz Əmirov "Yeni Müsavat"a şərhində bildirdi ki, relyef dam düzənlik olmasa da, prosedürə tam başlandıqdan sonra 42 kilometrlik məsafənin texniki olaraq 1 ay yarımada tamamlanması mümkündür. Onun sözlərinə görə, bu tip hallarda müddətin uzadılması ilə bağlı fikirlərin səslənməsinin bir neçə səbəbi olur: "Ararat Mirzoyanın açıqlamasını müəyyən dərəcədə anlamaq olar. Dəhlizin salınması ilə bağlı Azərbaycan şirkətlərinin deyil, ABŞ şirkətinin iştirakı, Ermənistanın mövcudluğu, maliyyə təminatının forması və s. kimi açıq qalan suallar var. Düşünürəm ki, zaman planlaşdırılmasının 25-30 faiz artırılması nə səbəbi bu sualların siqortalanması məqsədilə əlaqələrdən O ki qaldı bu müddət ərzində Ermənistanın Azərbaycana məxsus nəqliyyat-kommunikasiya dəhlizlərindən, ümumiyyətlə, Azərbaycan ərazisindən istifadəsinə, bu təşəbbüs Ermənistanın hazırkı vəziyyəti ilə birbaşa bağlıdır. Azərbaycanın kommunikasiya şəbəkələri ki-

fayət qədərdir, logistik dəhlizlər Azərbaycandan keçir. Bütün qonşularla infrastruktur yüksək səviyyədə təmin olunub. Belə olan halda Zəngəzur dəhlizi üzərində dəmir yolunun istifadəyə verilməsindən öncə Ermənistan tərəfi Azərbaycan vasitəsilə İranla, ələlxüsus Rusiya ilə, eləcə də Gürcüstanla, Xəzərin şərq sahilini ticarəti münasibətləri həyata keçirmək istəyir".

Qeyd edək ki, Ermənistanın iqtisadiyyat naziri Gevorg Papoyan bəyan edib ki, ikitərəfli münasibətlər normallaşarsa və ölkələr arasında sərhədlər açılarsa, İrəvan Türkiyədən sərmayə qoyulmasına qarşı deyil. Papoyan iqtisadi əməkdaşlıq olmadan qonşular arasında davamlı sülhün mümkün olmadığını bildirib. "Əgər biz həqiqətən regionda sabit sülh istəyiriksə, bu, maliyyə və iqtisadi investisiyalarla dəstəklənməlidir", - nazir qeyd edib.

O, həmçinin vurğulayıb ki, iqtisadi əlaqələr olmadan sülh yalnız müvəqqəti möhlətdir və sərhədlər açıldıqdan sonra Ermənistan xaricdən, o cümlədən Türkiyədən investisiyaları qəbul edə bilər. Erməni sahibkarlar da öz növbəsində qonşu ölkələrə sərmayə yatırmağa başlayırlar. Papoyan Ermənistanın Sünik bölgəsindən keçən "Tramp marşrutu"nın Türkiyə fondları tərəfindən maliyyələşdiriləcəyi ilə bağlı şayiələri təkzib edərək, layihənin sifir ABŞ ilə əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirildiyini vurğulayıb.

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
"Yeni Müsavat"

Müdafiə nazirinin birinci müavini - Azərbaycan Ordusunun Baş Qərargah rəisi, general-polkovnik Kərim Vəliyev Türkiyə Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi, ordu generalı Selçuk Bayraktaroğlunun dəvəti ilə "Atəş Sərbəst-2025" təliminin "Yüksək Səviyyəli Müşahidəçi Günü"ndə iştirak etmək üçün qardaş ölkəyə səfər edib. Bu barədə Azərbaycan Müdafiə Nazirliyindən bildirilib.

General-polkovnik K.Vəliyev Ankarada türkiyəli həmkarı ilə görüşüb. Görüşdə ölkələrimiz arasında hərbi əməkdaşlığa dair maraq doğuran məsələlər ətrafında müzakirələr aparılıb. Səfər çərçivəsində Azərbaycan Ordusunun Baş Qərargah rəisi, həmçinin "Atəş Sərbəst-2025" təliminin "Yüksək Səviyyəli Müşahidəçi Günü"ndə iştirak edib.

Ötən həftə müdafiə naziri Zakir Həsənov isə Ankarada türkiyəli və gürcü həmkarları ilə görüşüb, regional təhlükəsizlik, əməkdaşlığın genişləndirilməsi müzakirə olunub, sənədlər imzalanıb. Nazirin ardınca Baş Qərargah rəisinin Türkiyəyə gedişi qardaş ölkələr arasında hərbi mütəfəqqiliyi daha da inkişaf etdirir, təmasları intensivləşdirir.

Qarabağdakı müharibədən sonra da Azərbaycanla Türkiyə arasında hərbi mütəfəqqilik yüksəlişdədir. Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması, birgə təlimlər, keçirilən təcrübə proqramları və kurslar Azərbaycan Ordusunun türk modelinə transformasiyasını sürətləndirməkdədir. Hətta Ordumuzun bu prosesi yekunlaşdırmaqda olduğunu da söyləmək mümkündür. Yeni sovet-rus ordu sistemindən tam çıxaraq NATO standartlarına uyğun modelə keçid etmişik, bundan sonra isə onu daha da təkmilləşdirmək qaçılmazdır.

Habelə Cənubi Qafqazda kövrək sülh prosesi, regiona zaman-zaman müdaxilə cəhdləri göstərir ki, Azərbaycanla Türkiyə hərbi mütəfəqqiliyini gücləndirməlidir. Ümumiyyətlə, nə qədər yaxın olsaq, güclərimizi birləşdirsək, bir o dərəcədə xain qüvvələr nəticə çıxarmış olarlar.

Azərbaycan Ordusunun NATO (Türkiyə) modelinə uyğunlaşdırılması hansı mərhələdir?

Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinin hərbi polisinin keçmiş rəisi, polkovnik Rövşən Məhərrəmov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Şuşa Bəyannaməsindən sonra belə təlimlərin sayı daha da artıb:

"Vətən müharibəmizdən sonra sizin də qeyd etdiyiniz kimi, Şuşa Bəyannaməsi imzalandı. Bu bəyannamə çox vacib amillərdən biridir. Onsuz da illərdir ki, Azərbaycanla Türkiyə arasında belə oxşar təlimlər keçirilir. Amma qələbəmizdən və Şuşa Bəyannaməsindən sonra bu təlimlərin sayı artıb. Artıq bütün sahələr üzrə belə təlimlərə ciddi diqqət ayrılır. Pilotlarımız qardaş ölkədə, həmçinin türk pilotlar bizim ölkədə təcrübə aparırlar. Ölkələrin qoşun komandanları tez-tez bir-birlərinin ölkələrinə gəlirlər. Bilirsiniz ki, Azərbaycanda da NATO sistemində keçid prosesi durmadan davam edir. Demək olar ki, bu keçid başa çatıb, amma sadəcə müddət lazımdır ki, bu keçid tam şəkildə yerini tapsın. Məlumdur ki, sovetlərdən qalma köhnə silahlar var. Rusiyadan aldığımız silahlar da var. Bu silahların müddəti var. Həmin vaxt başa çatmalıdır ki, NATO ölkələrindən aldığımız yeni silahlar onların yerini doldursun. Əlbəttə ki, Rusiyanın da güclü silahları var. Hansı ki, bunlardan istifadə edirik".

Polkovnik onu da diqqətə çatdırdı ki, Kərim Vəliyevin təlimlərdə iştirak etməsi, baş qərargah rəisi tərəfindən dəvət olunması, eyni zamanda Zakir Həsənovun dəvət olunması olduqca müs-

Baş Qərargah rəisi də Türkiyədə - son hazırlıq

Azərbaycan Ordusunun NATO modelinə keçidi yeni mərhələyə qədəm qoyub

bət haldır: "Belə səfərlər hər iki ölkə tərəfindən tez-tez baş tutur. Hərbi razılaşma var. Şuşa Bəyannaməsi, hər zaman demişəm, bizim siqortamızdır. Bizim regionda gərginlik daim var. Hərbi sahədə təcrübələrimizi daha da artırmaq üçün belə təlimlər olduqca vacibdir. Yaxşı yadımsızdır, müharibə gədə-gədə "F-16"ların Azərbaycan olması hər kəsə mə-

lum oldu. Cənab Prezidentin bildirməsi ki, hər kəs öz yerini bilsin, heç kəs müdaxilə etməsin, müdaxilə etsələr qarşılığında "F-16"ları görcək, bu da sözsüz ki, bəzi dövlətlərə bir siqnal idi. Hansı ki, sülhü bu dövlətlər istəmirdi, bu gün də istəmirlər. Amma biz yenə də sülh istiqamətində addımlar atmağa davam edirik. Təlimlərimizə isə daim diqqət ayırma-

ğı unutmuruq. Gələcəkdə də bu istiqamətdə addımlar atılacaq. NATO sistemində tam keçiddə cüzi məsələlər qalıb ki, qısa müddətdə bu da həllini tapacaq. Daim döyüş qabiliyyətimizin yüksək olması vacibdir. Dünyada gedən müharibələr daim göstərib ki, hava hücumundan müdafiə sistemləri güclü olmalıdır. Bu sahəyə də Azərbaycan böyük diqqət

ayırır. Bu gün hava hücumundan müdafiə sistemlərimiz NATO sistemindən fərqlidir. Hava məkanımız mərkəzləşmiş komanda mərkəzindən idarə olunur. Bu da müsbət haldır. Tam şəkildə sərhəddən sərhədə qoruyur. NATO dövlətlərində isə bu bir qədər fərqlidir. Xüsusi əhəmiyyəti olan obyektləri daha çox qoruyur. Biz hava məkanımız pozulduğu halda ərazimizə ciddi ziyan dəyməməsi üçün daim hazırlıqlı oluruq. Əvvəldə dediyim kimi, Cənubi Qafqazda hər zaman gərginlik yarana bilər. Onun üçün də Türkiyə ilə hərbi əməkdaşlıq çox mühumdür. Böyük təcrübə qazanırıq və bizim üçün bunun əhəmiyyəti olduqca yüksəkdir. Azərbaycan regionda ən güclü dövlətdir. Bütün sahələr üzrə belədir. Müharibədəki Azərbaycan təcrübəsindən dövlətlər var ki, istifadə edirlər. Ukrayna savaşında biz bunu görməkdəyik. Qardaş ölkənin son zamanlar hərbi sənayesi daha da güclənib. Türkiyə müasir silahlar istehsal etməyə davam edir ki, gələcəkdə Azərbaycan bunları əldə edə bilər. Gələcək baxımından tam əminliklə söyləmək olar ki, Azərbaycan-Türkiyə hərbi təlimləri daha da güclənəcək".

□ **Qavansir ABBASLI, "Yeni Müsavat"**

4 + 1 formatında təlimlər - Azərbaycan təcrübəsi diqqətdə

Ordumuzun müttəfiq və tərəfdaş ölkələrlə hərbi təlimlərinin intensivliyi nədən xəbər verir?

Azərbaycan Ordusunun bir qrup hərbi qulluqçusu Özbəkistanın Səmərqənd vilayətində keçiriləcək "Birlik-2025" birgə regional təlimində iştirak etmək üçün bu ölkəyə yola düşüb. Bu barədə Azərbaycan Müdafiə Nazirliyindən bildirib.

Azərbaycan, Qazaxıstan, Tacikistan, Qırğızıstan və Özbəkistan respublikalarından komando və PUA heyətlərinin iştirak edəcəyi birgə regional təlimin məqsədi iştirakçı ölkələrin hərbi qulluqçularının anti-terror əməliyyatlarında peşəkarlıqlarının daha da artırılması, regionda dayanıqlı sülhün qorunması və qarşılıqlı təcrübə mübadiləsinin aparılmasıdır. Birgə regional təlim oktyabrın 21-dək davam edəcək.

Qeyd edək ki, təlimlərə qatılan dövlətlərin 4-ü Türk Dövlətləri Təşkilatının üzvüdür və Tacikistanın iştirakı ilə ilk belə

birgə təlimdir. Azərbaycan isə onların içində ən təcrübəli, ən döyüşən orduya sahibdir.

Ümumiyyətlə, Ordumuzun təlimləri çoxşəxslidir. Məsələn, bu ilin sentyabrında Bakıda Azərbaycan, Qazaxıstan, Qətər, Özbəkistan, Pakistan və Türkiyə xüsusi təyinatlıları

nin iştirakı ilə "Sonsuz qardaşlıq - IV" çoxmillətli birgə təlimi keçirilib.

Təlimlərin iştirakçı ölkələr üçün əhəmiyyəti nədir? Türkiyə bu təlimlərdə niyə yoxdur? Azərbaycanın müttəfiq və tərəfdaş ölkələrlə hərbi təlimlərinin intensivliyi nədən xəbər verir?

Yada salaq ki, TDT-nin 12-ci Qəbələ sammitində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev gələn il üzv dövlətlərin birgə hərbi təlimlərini keçirməyi təklif etmişdi.

Hərbi ekspert, polkovnik Rövşən Məhərrəmov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki,

Azərbaycan Ordusunun bir qrup hərbi qulluqçusunun Özbəkistanın Səmərqənd vilayətində keçiriləcək "Birlik-2025" birgə regional təlimində iştirak etməsi əhəmiyyətli və vacib hadisədir: "Bu cür birgə təlimlərdən təcrübə qazanırıq. İstənilən birgə hərbi təlim ordulara təcrübə qazandırır. Gələcəkdə bu cür birgə hərbi təlimləri təkcə Özbəkistanda deyil, digər iştirakçı respublikalarda da keçirmək lazımdır. Səmərqənddə keçirilən birgə hərbi təlimlərdə iştirak edən Orta Asiya dövlətlərinin üçü KTMT üzvü olan dövlətlərdir. Onların ordu sistemi NATO ordu sistemi deyil. Onlar köhnə sovetlər dönmindən qalma ordu sistemi qurublar. Yeni əslində orduları Rusiya ordusu modeli kimi inkişaf edib. Azərbaycan onlardan fərqli olaraq ordusunu NATO ordusu sistemində - Türkiyə ordusu modelinə keçirib. Səmərqənddə keçiriləcək birgə təlimlərdə PUA-lardan istifadə qaydaları təcrübə kimi öyrəniləcək. Lakin Azərbaycanın müharibədə PUA-lardan necə istifadə etməsi təcrübəsi var və bu təcrübə dünyada öyrənilir. O baxımdan hesab edirəm ki, Səmərqənddə keçirilən hərbi təlimlərdən dost-qardaş ölkələrin ordu qrupları azərbaycanlı həmkarlarından təcrübə öyrənəcəklər. Azərbaycan Ordusunun taktiki təcrübəsi var və bu təcrübə PUA-lardan istifadə məsələsində bir yaxşı nümunədir. Azərbaycan Ordusu PUA-lardan məhz döyüş əməliyyatlarında istifadə edib və praktiki təcrübə qazanıb. O birisi ölkələrin ordularının isə belə bir təcrübəsi yoxdur".

Ekspert fikrinin davamı kimi vurğuladı ki, birgə hərbi təlimlər iştirakçı dost ölkələrin orduları üçün daha vacibdir: "Amma şübhəsiz ki, türk dövlətləri arasında hər bir əməkdaşlıq, hər bir birgə hərbi təlim qardaşlıq, mütəfəqqilik tələrinin daha da sıxlaşmasına təkan verən amildir. Bu mənada Səmərqənd birgə hərbi təlimləri də birliyə öz töhfəsini verəcək".

R.Məhərrəmov hesab edir ki, Türkiyə ordusu nümayəndələrinin sözügedən hərbi təlimlərdə iştirak etməməsi Türkiyə Ordusunun tamamilə NATO ordu sistemində ordu olması ilə əlaqədardır: "Səmərqənd birgə hərbi təlimlərində iştirak edən dövlətlərin üçü KTMT-nin üzvüdür. Bu amil də ola bilsin ki, NATO üzvü olan Türkiyənin həmin birgə hərbi təlimdə iştirakının qarşısını alan amildir".

□ **Əlibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

Xeyirsiz heyvanlar ensiklopediyası

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Yaxud pişiklərin ən uzun zərərləri haqda

Bugünlərdə internetdə qarşıma bir əcaib azərbaycanlı həkimin videosu çıxdı. “Doxtur” orada pişik saxlamağın zərərindən danışır, xalqımızı qətiyyətlə bu heyvandan uzaq durmağa səsləyirdi. Hətta bu zənən xeylağı axırda dözməyib vəziyyətin kritik olduğunu uca millətimizə çatdırmağın birbaşa yolunu seçdi, dedi ki, pişikdəki toksikoplazmoz virusu oğlan uşaqlarında cinsi alətin balaca qalmasına səbəb olur.

Yəni mən sözümdə dedim, ta özünüz bilərsiniz, gələcəkdə uşağın, türkün sözü, şeyi qısa olsa, pişiyinizi yada salarsınız.

Həqiqətən, mükəmməl və qurşaqdan aşağı zərbedir. Buna hər adam davam gətirməz. Güman edirəm mənim bu cızmaqaram vasitəsilə də həmin fısıqırq elmi məlumatı əldə edən zəhmətkeşlərimiz kütləvi şəkildə pişikləri ağaca dırmaşdıracaqdır.

Bizdə belə cəhələt, uydurma, yalan-palan niyə geniş yayılır? Əsl alimlər, gerçək həkimlər, ciddi media orqanları barmaq sayı qədər olduğu üçün. Təkcə müqəddəs yerlər boş qalır, iyrenc yerlər həmişə doludur.

Təsədüfən eyni gündə “Heyvanlar aləminin ensiklopediyası” adlı bir kitab rastıma çıxdı. Ada baxın: ensiklopediya. Bekon və Didronun gору çatlasın. Tək bununla bitmir, kitabı çap edən nəşriyyat da “Zərdabi” adlanırdı. Heç olmasa ümid edirəm bu halda söhbət Həsən bəydən getmir. Nəse, söhbəti çox uzatmadan həmin siklopediyadan, yeni Təpəgöz yetişdirmə kitabından sitatlarla sizi tanış edirəm.

Sözləyişi, kitab bütün ensiklopedik topluların tərtib qaydasına da “əməl edib” və birinci məqalə tülkü haqqındadır. Siz bilmirsiniz, əlifba “T” hərfi ilə başlayır. Tülkü haqqında həmin məqalənin birinci cümləsi budur: “Tülkü etyeyən vəhşi heyvanların ən hiyləgəridir”.

Təbii. Amma başqa heyvanlara baxanda tülkü canını yaxşı qurtarıb: “Kirpi tikanları olan kiçik bir heyvandır”, “Vəhşi qaban Avropanın bir çox ölkələrində yaşayır, kiçik sürətlə gəzir”, “Dağ keçisi dağlarda yaşayır”, “Ceyran çox gözəl heyvandır”, “Şimal maralının dərisi baha qiymətə gədir” (bu yerdə yazıq maralın halına acısam da, üzr istəyirəm, səli güldüm), “Aslan öz ovunun üstünə atılır və onu parçalayır”, “Dişi pələng balalarını çox istəyir”, “Zəbrin qara zolaqları var”, “Timsah heyvanların ən çirkinidir”, “Milçək hər şey yeyir”, “Qaz eti çox dadlıdır”, “Xoruzda toyuqların kralı deyirlər” və sairə.

İndi özünüz düşünün, belə kitablarla təlim-tərbiyə olunan nəsildən nə alınar? Yalnız Təpəgöz və bir də yuxarıda bəhs elədiyim pişik həkimi.

Heyvanlar aləmi ensiklopediyamızın ən maraqlı cümlələrindən birini isə axıra saxlamışam, çünki onu uzun müddət unuda bilməyəcəyimi düşünürəm. Buyurun, “Vəhşi dovşan” haqqında həmin məqalənin birinci cümləsini siz də oxuyun, həzz alın: “Vəhşi dovşan xeyirsiz heyvandır”.

Sanki bədbəxt dovşan üzərinə öhdəlik götürübmüş ki, bizim milli ensiklopediyaçılarıma xeyir verəcəkdir. Məsələn, təbiət haqqında gerçək elmi kitablar yazacaqmış. Evdə pişik saxlamayan ailələrin sünnət toyuna gəlib aşağısı 200 manat nəmər yazdırmalıymış. Nə bilim, Şərurlu İsfəndiyanın aldatdığı yazıqlara ev düzəldib verməliymiş və sairə. Lakin dovşan buna əməl etməmişdir. Kül onun başına. Mən vəhşi dovşana etiraz və nifrətimi bildirirəm.

İndiki uşaqlar bilməz, vaxtilə bizdə “Qeyrət” adlı partiya var idi, sədri də Əşrəf Mehdiyev idi. Əşrəf bəy təxminən bizim siyasət aləminin “elza seydıcahan”ı idi - yaxşı mənada. Ekstravaqant siyasi aksiyalar keçirirdi. Məsələn, bir dəfə ağ kəfən geyinib mitinqə çıxmışdı. “Nərimanov” kinoteatrı önündəki mitinqdə çıxışından (bəli, bizdə belə zamanlar olub, Mehdiyev həmin vaxt, 1998-ci ildə prezidentliyə namizəd idi - Z.H.) bir cümlə isə heç yadımdan çıxmır: “Meşələrimizdəki ləzzətli heyvanları qınırlar”.

“Tramp marşrutu” layihəsinin həyata keçirilməsi Ermənistan daxilindəki siyasi proseslərdən asılı olacaqdır. Bunu erməni mediasına müsahibəsində rusiyalı politoloq Mixail Aleksandrov deyib.

“Məncə, Ermənistan hökumətinin “Zəngəzur dəhlizi” ifadəsi ilə bağlı “qəzəbi” səmimi deyil. Bu, hakimiyyətin pıarındır. Paşinyan belə rəy yəradır ki, dəhlizin yaradılması ilə Ermənistanın suverenliyi qorunub saxlanılacaq. Realıqda isə məncə, dəhliz artıq amerikalılara həvalə edilib və İrana qarşı ABŞ-İsrail müharibəsindən sonra Azərbaycana təhvil veriləcək”, - deyə o iddia edib.

Onun sözlərinə görə, “neo-müstəmləkəçi Tramp marşrutu” layihəsini yalnız Ermənistandakı hakimiyyət dəyişikliyi, “ölkənin milli maraqlarını səmimi şəkildə müdafiə edən insanların iqtidara gəlişi durdura bilər”.

Göründüyü kimi, rusiyalı politoloq Ağ Evdə imzalanan məlum sənədlərlə bağlı təlaşını gizlətmir. Hətta “Tramp marşrutu”nu - Zəngəzur dəhlizini önləmək üçün erməniləri hakimiyyəti zorla dəyişməyə çağırır. Üstəlik, Rusiya prosesdə yoxdur deyə, layihəyə “neo-müstəmləkəçi” damğası basır.

Bütün bunlar nəyin təzahürüdür? Aleksandrov nə dərəcədə rəsmi Kremlin mövqeyini ifadə edir? Liderlərin Düşənbə görüşü ilə Bakı-Moskva münasibətlərində böhran faktiki arxada qaldı. Bu, Zəngəzur dəhlizi məsələsinə Rusiyanın yanaşmasına hansı təsiri göstərəcək? Ümumiyyətlə, Moskvanın Tramp marşrutu ilə əlaqədar konkret mövqeyi varmı, varsa nədən ibarətdir? Yoxdursa, niyə yoxdur?

Professor Qabil Hüseyinli hesab edir ki, rusiyalı politoloq açıq şəkildə dəhlizin reallaşmasına qarşı çıxıb və buna əngəl olmağa çağırış edib. Onun sözlərinə görə, bu fikirlər Rusiyanın baş nazir müavini Overçukun Bakıya gəlişi ərəfəsində üst-üstə düşməyən mövqedir. “Rusiyanın dəhlizə nəzarəti itirməsindən qəzəbli olduğu başa düşüləndir. Amma Ermənistanda hakimiyyət dəyişikliyi olacağı halda Tramp marşrutunun gerçəkləşməyəcəyini söyləmək xislətini ortaya qoymaqdır. Rusiya ümid edir ki, gələn il seçkilərdə başqa nəticə olacaq. Mənsə buna inanmıram. Amerikalılar dəhlizə yerləşəcək və bu, tək Tramp dövrü üçün imzalanmış sənəd deyil”, - deyə politoloq vurğulayıb. Onun bildirdiyinə görə, bu dəhliz “neo-müstəmləkəçi marşrut” adlandırmaq gülməli səslənir, çünki Rusiyanın özünün Cənubi Qafqazda imperiya maraqları

Rusiyadan ilginə Zəngəzur açıqlaması - o görüşdən sonra...

“Tramp marşrutu”nun reallaşmasına qarşı açıq çağırışlar var; Paşinyan devrilərsə, dəhlizə nəzarət kimdə olacaq?

var. Professor həmçinin qeyd edib ki, bu koridordan gələcəkdə İrana qarşı müharibədə istifadə olunacağı rəyi də cəfəngdir və propoqanda aparılır: “Bu yol hərbi məqsədlər üçün nəzərdə tutulmayıb. Söhbət Azərbaycandan Azərbaycana keçiddən gedir, yükdaşımalar, avtomobillərin hərəkəti üçün açılacaq. İkincisi, İranı vurmaq lazım olanda içərisindən zərbə endirirlər. Generallarını yatdığı yerdə vurdularsa, deməli, İsrailin belə bir problemi yoxdur. O ki qaldı dəhlizi neo-müstəmləkəçi marşrut hesab etmək, əlbəttə, Birləşmiş Ştatların bölgədə maraqları var. Super-güc olaraq istənilən regionda mövcud olmaq istəyir. Ancaq bizə yolun kim nəzarət etməsi maraqlı deyil, Naxçıvana quru yolumuz təmin olunsun! Ermənistan da bu öhdəliyi yerinə yetirəcək, sadəcə, Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinə deyil, ABŞ şirkətinə həvalə etdi. Bu da rusları qıcıqlandırır. Onlar ümid edirlər ki, “milli qüvvə” dedikləri Kremlə bağlı Köçəryan kimi cinayətkarlar hakimiyyətə gələcək, dəhlizə nəzarət Rusiyaya qaytarılacaq, bu da Ermənistanda “milli maraqların” təmin olunması sayılacaq”.

Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyası Siyasi Şurasının üzvü Asif Şəkərli Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin normalaşmasından sonra dəhlizlə bağlı bəzi narahatlıqların da aradan qalxacağını gözləyir. Onun fikrincə, indi Moskva realıqları qəbul edir və dəhlizdən ən yaxşı halda yararlanı bilər: “Rusiyanın strateji itkiləri böyükdür. Belə ki, Suriyadan, Qarabağdan çıxdı, Ermənistanla sərhəddə və İrəvandanı aeroportda

hərbçilərini yığıdırmalı oldu, Zəngəzur dəhlizinə kontrol şansı əldən verdi, heç şübhəsiz ki, Ukraynanı tamamilə itirdi və özünü izqoy vəziyyətinə saldı. Bunların heç biri olmaya bilərdi. Amma yanlış müharibə qərarı strateji itkilərə səbəb oldu. Bundan sonra Rusiya əməkdaşlıq edərək, dəhlizdən istifadə etməklə payını götürə bilər. Bu gün Şimal-Cənub dəhlizi var, habelə Zəngəzur dəhlizinin açılması sanksiya altında olan Rusiya üçün iqtisadi nəfəslik rolunu oynaya bilər. Ermənistandan gələn yüklər dəmir yolu ilə Azərbaycandan keçməklə Rusiyaya gedəcək. Yeni Rusiya bölgəyə nəzarət etmək xəyalından əl çəkməli

və iqtisadi əməkdaşlığı genişləndirmək haqda fikirləşməlidir”.

Partiya rəsmisi Paşinyanın seçkidə qələbəsini gözləyir və dəhlizin tam işə düşməsinin 1 ildən çox vaxt alacağını proqnozlaşdırır. A.Şəkərli əlavə edib ki, ABŞ məhz Rusiyanın “ürəyi”, forpostu olmuş Ermənistan üzərindən Cənubi Qafqaza girir, burada təsirlərini gücləndirir: “Moskvanın regionda mövqeyi sarsıldı. Bu da onun indi isterik reaksiyalına səbəb olur. Rusiyalı politoloqun dedikləri də bu qəbildəndir. Sadəcə, Kreml bu vəziyyətlə barışa bilmir”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
 “Yeni Müsavat”

Paşinyandan yeni Qarabağ açıqlaması

“Niyə Ermənistanın əvvəlki üç rəhbəri - Levon ter-Petrosyan, Robert Köçəryan və Serj Sarkisyan hakimiyyətdə olduqları dövrlərdə Qarabağla bağlı özləri tərəfindən irəli sürülən variantları həyata keçirməyiblər?”

Musavat.com xəbər verir ki, bunu Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan deyib.

“Bunun iki izahı ola bilər. Birincisi, onlar cinayət xarakterli fəalliyətsizlik göstərirlər, belkə də Ermənistanın deyil, xarici dövlətlərin maraqlarına xidmət edəblər və bizi Qarabağ məsələsinin ən yaxşı formada həllindən və ya həll yollarından məhrum edəblər.

İkinci variant isə odur ki, onların təsvir etdiyi o “gözəl həll variantları” əqli oyunlara əsaslanan siyasi hiylə olub və onların həyata keçirilməsi heç vaxt mümkün olmayıb. Başqa variant yoxdur”, - baş nazir bildirib.

Rusiya Baş nazirinin müavini, Putinin ən etibarlı adamlarından sayılan Aleksey Overçuk Azərbaycana səfər edib. Səfər iki gün-oktyabrın 13-dən 14-nə kimi çəkəcək. Bakıda Azərbaycan, Rusiya və İran hökumət nümayəndələrinin üçtərəfli görüşü keçirilib. Nümayəndə heyətlərinə Azərbaycan tərəfindən baş nazirin müavini Şahin Mustafayev, Rusiya tərəfindən baş nazirin müavini Aleksey Overçuk, İran tərəfindən isə nəqliyyat və şəhərsalma naziri Fərzanə Sadiq rəhbərlik edirlər. Üçtərəfli görüşdə nəqliyyat-logistika, energetika və gömrük məsələlərinin müzakirə olunacağı açıqlanıb.

Azərbaycan-İran-Rusiya üçtərəfli görüşünün nümayəndə heyətləri oktyabrın 14-də "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin vacib infrastruktur obyektlərinə birgə baxış keçirəcək.

Baş nazirin müavini Şahin Mustafayev bildirib ki, görüş Azərbaycan, İran və Rusiya arasında nəqliyyat, energetika və gömrük sahələrində üçtərəfli əməkdaşlığın gündəliyində duran aktual məsələlərə həsr olunub: "Üçtərəfli formatda aparacağımız müzakirələr ölkələrimiz arasında ticarət-iqtisadi, nəqliyyat və enerji əlaqələrinin daha da genişlənməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Əminəm ki, konstruktiv və müsbət məcrada keçəcək müzakirələrimiz üç ölkə arasında müvafiq sahələrdə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın daha da möhkəmlənməsinə töhfə verəcək. Azərbaycan-İran-Rusiya üçtərəfli əlaqələri kontekstində nəqliyyat, energetika və gömrük sahələrində əməkdaşlıq böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Energetika sahəsi üçtərəfli əməkdaşlıq kontekstində yaxşı perspektivlər vəd edir. Hazırda Azərbaycan elektrik şəbəkəsi ilə həm İran həm də Rusiya elektrik şəbəkələri arasında ayrı ayrılıqda bağlantılar mövcuddur və bu əlaqələr elektrik enerjisinin mübadilə və ticarətini həyata keçirməyə imkan verir. Bu sahədə əməkdaşlığımızın gündəliyində duran məsələ Azərbaycan, İran və Rusiyanın elektrik şəbəkələrinin üçtərəfli formatda əlaqələndirilməsi layihəsidir. Təbii ki, nəqliyyat sahəsində həyata keçirdiyimiz tədbirlər gömrük-sərhəd buraxılış məntəqələrinin infrastrukturunun sinxron qaydada təkmilləşdirilməsinə zəruri edir. Bu kontekstdə, gömrük əməliyyatlarının sadələşdirilməsi və rəqəmsallaşdırılması prioritet əməkdaşlıq sahələri sırasındadır. Odur ki, bugünkü üçtərəfli görüşümüz bütün bu aktual məsələlərin müzakirəsinə həsr olunacaq. Əminik ki, aparacağımız danışıqlar və qəbul edəcəyimiz qərarlar əməkdaşlığımızın müvafiq sahələrdə daha da möhkəmlənməsinə töhfə verməklə, hər üç ölkə və ümumilikdə regionumuz üçün faydalı olacaq".

Putinin adamı Bakıda - üçlü görüşün təfərrüatı

Moskva ilə əlaqələrin normallaşdığı ərəfədə Azərbaycan, Rusiya və İran nümayəndələri bir araya gəldi, kommünike qəbul olundu - iki dəhliz üçün önəmli gəlişmə

Ş.Mustafayev deyib ki, Azərbaycan Respublikası həm İran İslam Respublikası, həm də Rusiya Federasiyası ilə münasibətlərində mehriban qonşuluq, qarşılıqlı anlaşma və bərabərhüquqlu tərəfdaşlıq prinsiplərinə sadıqdır: "Bu xüsusda, əminik ki, hər iki ölkə ilə çoxşaxəli əlaqələrimiz bundan sonra da həm ikitərəfli, həm də üçtərəfli müstəvidə dostluq və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq ruhunda inkişaf edəcək, yeni məzmunla daha da zənginləşəcək. Dövlətlərarası münasibətlərin qarşılıqlı hörmət və bir-birinin daxili işlərinə qarışmamaq prinsipləri əsasında daha da inkişaf etdirilməsinin və gücləndirilməsinin vacibliyini xüsusi qeyd etmək istərdim".

Baş nazirin müavini onu da bildirib ki, "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi iqtisadi və ticarət əlaqələrimizin inkişafında böyük rol oynayır: "Cari ilin ilk 9 ayı ərzində bu dəhliz üzrə yükdaşımanın həcmi ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 8,3% artıb. Azərbaycan həm İran, həm də Rusiya ilə quru sərhədlərə malik yeganə ölkə kimi "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin qərb hissəsində strateji mövqe tutur. Bu coğrafi üstünlük ölkəmizə dəhlizin səmərəli fəaliyyəti və regionda nəqliyyat əlaqələrinin inkişafında mühüm rol oynamağa imkan verir. Ölkələrimizin birgə fəaliyyəti bu dəhlizin səmərəliliyinin və tranzit imkanlarının artırılmasına yönəlib. 2022-ci ilin sentyabr ayında Bakıda keçirilən üçtərəfli görüşün yekunlarına dair imzalanmış Bakı Bəyannaməsində dəhliz üzrə

yükdaşımanın həcmi 15 milyon tona çatdırılması nəzərdə tutulub. "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin inkişafı üçün Azərbaycan hökuməti ilə Rusiya hökuməti arasında "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi üzrə tranzit yükdaşımanın inkişafı sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş bağlanılıb. Sazişə əsasən, müvafiq dəmir yolu infrastrukturunun modernləşdirilməsindən sonra Azərbaycan ərazisindən hər il daşınmalı olan yüklərin təmin edilmiş həcmi 2028-ci il yanvarın 1-dən etibarən

barən ildə azı 5 milyon ton müəyyən edilib. Bu həcm tərəflərin müvafiq qərarın qəbul edildikdən sonra isə azı 15 milyon ton təşkil edəcək. Eyni zamanda 2023-cü ilin dekabrında Azərbaycan-İran sərhədində Astaraçay çayı üzərində yeni avtomobil körpüsü və sərhəd-keçid məntəqəsi istismara verilib".

Ş.Mustafayev vurğulayıb ki, bütün sahələrdə əməkdaşlığın inkişafı üçün regionda sülh, sabitlik, təhlükəsizlik, rifah və əməkdaşlıq təşəbbüsünün gücləndirilməsi olduqca önəmlidir: "Bu baxımdan Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə yaradılmış 3+3 regional məşvərət mexanizminin aktuallığı artmaqdadır. Bu təşəbbüs mövcud ikitərəfli və digər əməkdaşlıq formatlarını təməlləndirir, regional təhlükəsizliyi və sabitliyi gücləndirir, iqtisadi artım və tərəqqi naminə

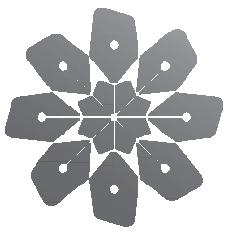
yeni imkanlar yaradır. Ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticarəti əməkdaşlığın bərabərhüquqlu və qarşılıqlı fayda prinsipləri əsasında təşviqi zəruridir. Bununla yanaşı, investisiya layihələrinin reallaşdırılması üçün davamlı olaraq əlverişli şəraitin yaradılması məqsədilə iş aparılmalıdır. Onu da qeyd edim ki, ölkələrimiz arasında üçtərəfli görüş formatı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə yaradılıb".

Üçtərəfli görüşün nəticələrinə dair Kommünike qəbul olunub.

Bu arada, İranın Yol və Şəhərsalma Nazirliyinin Beynəlxalq Əlaqələr Mərkəzinin rəhbəri Əmin Taraff Rəşt-Astara dəmir yolu müqaviləsinin tezliklə imzalanacağını deyib. "Bakıda Şimal-Cənub Dəhlizində əməkdaşlığı inkişaf etdirmək üçün İran, Rusiya və Azərbaycanın mühüm üçtərəfli görüşü keçiriləcək. Rəşt-Astara dəmir yolunun podratçısı kimi İran şirkəti ilə Rusiya şirkəti arasında kommersiya müqaviləsinin yekunlaşdırılması məsələsi davam edir. Tezliklə kommersiya müqaviləsinin imzalanacağı və layihənin icra mərhələsinə keçəcəyi gözlənilir", - o qeyd edib.

Sabiq maliyyə naziri, professor Fikrət Yusifov bildirdi ki, Azərbaycan üzərindən keçərək şimala cənubu birləşdirən "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin fəaliyyətinin genişləndirilməsi istiqamətində atılan addımlar şərqlə qərbi birləşdirəcək Zəngəzur dəhlizi və bu dəhliz boyunca uzanan "Tramp yolu" ətrafında işlərə start verildiyi bir ərəfədə baş verir: "Şərqlə qərbi, şimala cənubu birləşdirən bu yolların Azərbaycan üzərindən keçməsi regionda Azərbaycanın siyasi və iqtisadi əhəmiyyətini daha da artıracaq. Biz bu gün Azərbaycanın yerləşdiyi böyük regionun ən böyük nəqliyyat xəbəsinə necə çevrildiyinin şahidi oluruq. Şimal qonşumuzla münasibətlərdə bir müddət yaranmış gərginliyin aradan qaldırılmasından sonra "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin fəaliyyətini tamamlayacaq yarımçıq işlərin tezliklə başa çatdırılması hədəflənilir. Bakıda Rusiya İran və Azərbaycan hökumət üzvlərinin arasında keçirilən müzakirələrin əsas mövzularından biri də "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin fəaliyyətinin genişləndirilməsinin təmin edəcək addımların atılmasından ibarətdir. Region ölkələri arasında nəqliyyat əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi son nəticədə hər 3 ölkəsinin iqtisadiyyatının inkişafına böyük tökən verəcək. Dəhlizin fəaliyyətinin artırılması eyni zamanda ölkələrimizin iqtisadi inteqrasiyasına, gəlirlərinin artmasına səbəb olacaq".

□ **Etibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

**Azərbaycan Respublikasının dünya
birliyinə integrasiyası, region ölkələri
və digər dövlətlərlə, beynəlxalq təşkilatlarla
əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi**

Ötən həftə Tacikistanın paytaxtı Düşənbədə keçirilən Müstəqil Dövlətlər Birliyi Dövlət Başçıları Şurasının məhdud tərkibdə iclası üzv dövlətlər arasında siyasi dialoqun, iqtisadi əməkdaşlığın və qarşılıqlı etimadın daha da möhkəmlənməsinə xidmət edən mühüm platforma kimi yadda qalıb.

Siyasi ekspertlər hesab edir ki, oktyabrın 10-da keçirilən bu mötəbər tədbir regionun gələcək təhlükəsizlik arxitekturası və birgə fəaliyyət istiqamətlərinin müzakirəsi baxımından əlamətdar hadisə oldu. Azərbaycanı təmsil edən Prezident İlham Əliyev çıxışında birliyin qarşısında duran vəzifələrə, yeni əməkdaşlıq imkanlarına və humanitar sahədə reallaşan təşəbbüsləri diqqətə çatdırıb. Azərbaycanın MDB-də olmasının bu birlik üçün ciddi əhəmiyyət daşıdığı bir daha təsdiqlənmiş oldu. Azərbaycanın yüksək səviyyədə iştirak etmədiyi MDB sammitləri sıradan bir hadisə, sönmək təsir bağışlayırdı. Düşənbə sammiti isə fərqli oldu. Azərbaycan liderinin sammitdə iştirakı öz sözünü dedi.

Milli Məclisin üzvü Aydın Hüseynov bu barədə "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Müstəqil Dövlətlər Birliyi postsovet məkanında sabitlik, qarşılıqlı anlaşma və tərəfdaşlıq mühitinin

qorunmasında mühüm rol oynayır: "MDB-nin formalaşmasından ötən illər ərzində bu birlik üzv dövlətlər arasında iqtisadi, siyasi və humanitar əlaqələrin genişlənməsi üçün səmərəli çərçivə yaradıb. Azərbaycanın həmin təşkilatdakı fəallığı, müstəqil dövlət kimi balanslı və konstruktiv siyasət yürütməsi ilə seçilir. Dövlətimizin başçısı Düşənbədəki çıxışında məhz sözügedən istiqamətin davamı olaraq, həm əməkdaşlıq, həm də qarşılıqlı hörmət prinsiplərinə əsaslanan münasibətlərin vacibliyini önə çəkdi. Azərbaycanın MDB çərçivəsində iştirakının əsas məqsədi birliyin iqtisadi və humanitar məkanında qarşılıqlı faydalı əlaqələri dərinləşdirmək, regionda təhlükəsizliyi və dayanıqlı inkişafı təmin etməkdir. Dövlətimiz bütün formatlarda bərabər hüquqlu tərəfdaşlıq, qarşılıqlı maraqların qorunması və regional sabitliyin möhkəmləndirilməsi prinsipi ilə bağlıdır".

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Emil SALAMOĞLU

Ötən dəfələrdə də yazmışdıq ki, Cənubi Qafqazda gəosiyasi hesab 2:1-dir. Ermənistan kiçik addımlarla olsa da, hər halda, ardıcıl şəkildə Qərbdə tərəf dəyir. Azərbaycanla Qərb arasında da münasibətlər istiləşməkdədir.

Hüseynbala SƏLİMOV

cağı yoxdur. Deyilmişdi ki, toplanlı çərçivəsində Azərbaycan və Rusiya prezidentlərinin görüşü baş tuta bilər və görüş baş tutdu da. Rəsmi açıqlamalara görə, Rusiya Prezidenti Putin cənabları məlum təyyarə qəzası ilə bağlı Bakının bütün tələblərini qəbul edib, hətta növbəti dəfə Azərbaycandan və onun liderindən üzr istəyib...

Putinin qısa nitqini çox diqqətlə oxuduq. Orada bir detal vardı. Bizə elə gəlir ki, Rusiya prezidenti yenə də tam səmimi deyildi, yenə də baş verməsi cinayəti kiçiltmək istəyirdi. Baxın, bu adam deyir ki, bəs raket gedib təyyarəyə dəyməyibdi, təyyarəni qəlpələr zədələyib! Bu, bir yana, guya rus hərbiçilərinin məqsədi Azərbaycanın təyyarəsini yox, tamamilə başqa obyektə vurmaq imiş!..

Məsələ ilə bağlı şəxsən mənəm də deyəcəyəm var. Sovetin vaxtında bütün ali məktəblərdə hərbi kafedra vardı, oğlan tələbələrə hərbi tədris olunurdu, ali məktəbi bitirəndə onlara hərbi rütbə verilir. Biz də düz dörd il hərbi dərslər keçmişdik. Hərbi ixtisasımız da Hava

İntegrasiya, əməkdaşlıq

YENİ ÜSAVAT
N 185 (8795) 14 oktyabr 2025

Azərbaycanın MDB üçün önəmi

Deputat: "Ölkəmizin təşkilatdakı fəallığı konstruktiv siyasət yürütməsi ilə seçilir"

Deputat qeyd etdi ki, Prezident İlham Əliyevin MDB sammitində çıxışında Laçın şəhərinin cari ildə MDB-nin mədəniyyət paytaxtı kimi seçilməsinə dair minnətdarlıq ifadə olunması həm simvolik, həm də siyasi baxımdan əhəmiyyət daşıyır: "Dövlətimizin başçısı MDB liderlərinə bu qərarı dəstəklədiklərinə görə təşəkkürünü bildirib. Laçın işğaldan azad edildikdən sonra qısa müddət ərzində dirçəliş və yenidənqurma prosesinin bariz nümunəsinə çevrilib. Cari ilin iyun ayında keçirilən "MDB-nin mədəniyyət

paytaxtı İli"nin açılış mərasimi şəhərin qədim tarixini, zəngin mədəni irsini və müasir simasını bir daha nümayiş etdirib. Tədbir iştirakçıları Laçının necə sürətlə yenidən qurulduğunun, tamamilə dağıdılmış bir şəhərin qısa müddətdə yaşayış üçün ən gözəl məkanlardan birinə çevrildiyinin canlı şahidi olublar. Bu əlamətdar hadisə Azərbaycanın müasir bərpa siyasəti, planlı yanaşması və milli irsə hörmət prinsiplərinin parlaq təzahürüdür. Rayonlarımızın işğaldan azad olunması və bundan sonra atılan bir sıra ad-

dımlar Azərbaycan-MDB münasibətlərinin də yeni reallıqlara uyğunlaşdırılmasını şərtləndirmiş oldu.

Düşənbə iclasında vurğulanan digər bir mühüm məqam sentyabrın 28-dən oktyabrın 8-dək Gəncə şəhərində keçirilən III MDB Oyunları ilə bağlı idi. Bu nüfuzlu tədbir MDB çərçivəsində humanitar əməkdaşlığın, dostluğun və qarşılıqlı anlaşmanın güclənməsinə xidmət edən nüfuzlu idman platforması kimi diqqət çəkir. Gəncə ilə yanaşı, Qəbələ, Göygöl, Yevlax, Mingəçevir, Xankəndi

və Şəki şəhərlərində 13 ölkədən 1600-dən çox idmançının iştirakı ilə keçirilən yarışlar MDB məkanında birliyin təntənəsinə çevrilib. Bu oyunlar bir tərəfdən xalqlar arasında mədəni yaxınlaşmanı dərinləşdirir, digər tərəfdən də gənclərin sağlam ruhda formalaşmasına, ortaq dəyərlərin təbliğinə mühüm töhfə verir".

A.Hüseynovun qənaətinə, Düşənbə sammitində səslənən fikirlər göstərir ki, MDB regionda qarşılıqlı anlaşma, təhlükəsizlik və iqtisadi tərəfdaşlıq üçün mühüm mexanizm olaraq qalır: "Bu platformada Azərbaycanın fəal iştirakı, balanslı mövqeyi və təşəbbüskar fəaliyyəti birliyin gələcək inkişafında əhəmiyyətli yer tutur. Prezident İlham Əliyevin çıxışında vurğulanan strateji istiqamətlər - humanitar əməkdaşlığın genişləndirilməsi, mədəni irsin qorunması, idman və təhsil sahəsində birgə təşəbbüslərin dəstəklənməsi MDB-nin qarşıdakı illərdə fəaliyyətinin əsas vektorlarını müəyyənləşdirir".

Deputatın sözlərinə görə, MDB Dövlət Başçıları Şurasının iclası bir daha təsdiqlədi ki, MDB dövlətləri ortaq tarixi, mədəni dəyərləri və qarşılıqlı maraqları paylaşan tərəfdaşlardır: "Azərbaycan bu birliyin səmərəli fəaliyyətində aparıcı mövqeyini qoruyur, regional sabitlik və əməkdaşlığa yönəlmiş siyasəti ilə hamı təşkilat daxilində, həm də beynəlxalq səviyyədə etibarlı tərəfdaş statusunu möhkəmləndirir".

Putin düzmü dedi?..

Hücumundan Müdafiə Qoşunları idi. Qəzə, demək istəydim nədir? Bizə hərbi müəlimlərimiz də deyirdi, hətta xidməti istifadə üçün nəzərdə tutulan hərbi dərslərdə də yazılırdı ki, raketin gedib təyyarəyə və yaxud da başqa uçuş obyektinə dəyməsinə ehtiyac yoxdur, belə şey nadir hallarda olur. Kobud şəkildə desək, "məhvetmə zonası" deyilən anlayış var, yetər ki, uçuş obyekt bu zona da olsun! Bu halda qəbul edilir ki, obyekt artıq vurulubdur, çünki o, hətta dərhal yerə düşməsə də çox uzağa gedə, daha uçuşunu davam etdirməyəcək, yeni obyekt artıq vurulmuş sayılır...

Bu, məsələnin yalnız bir tərəfidir. İkinci detal budur ki, səmada obyektlər o qədər də yaxın məsafələrdə uçurlar ki, birini nişan alanda gedib o birisinə dəysin!..

Odur, Rusiya Prezidentinin bu xüsusdakı arqumentlərinin heç bir əsası yoxdur, rus hərbiçilərinin cinayətini kiçiltməyə də ehtiyac yoxdur, onlar şüurlu şəkildə bizim təyyarəmizi vurublar! Hətta təsa-

düf olsaydı, bu, niyə görə təyyarəyə Rusiyanın ərazisinə eniş etməyə icazə verilməyibdir?..

Amma yenə də hesab edirik ki, Bakı ilə Moskva arasında nisbi anlaşmanın olması belə çox yaxşıdır. Məncə, Rusiya Prezidentinin də, Kremlin digər strateqlərinin də mərkəzi başqa idi: həm Bakını sınamaq, həm ona təzyiq etmək istəyirdilər. Üstəlik, bəlkə də onların Bakıdan da müəyyən gözləntiləri vardı: bəli, İkinci Qarabağ savaşında nisbi neytrallıq nümayiş etdirmələrinin müqabilində! Güman, indi görürlər ki, bunların heç birinin effekti olmadı, ona görə də başlayırlar, necə deyər, musiqini-valı dəyişməyə!..

Amma belə olmamalıdır: dövlətlərin, xüsusən də qonşu dövlətlərin siyasəti ilin fəsilləri kimi dəyişməməlidir, hakimiyyətlərin dəyişməsi belə normal qonşuluq münasibətlərinə toxunmamalıdır. Görən, Kremlə nə vaxtsa bunun fərqi olacaqmı?..

Burada bir detal kimi qeyd edək ki, Nikol Paşinyan Düşənbədə hətta ölkəsinin Rusiya ilə ticari göstəricilərini də kiçiltməyə cəhd etdi. Üstəlik, Zəngəzur dəhlizi də tamam başqa əllərə keçibdir və qeyri-adi dəyişiklik baş verməzsə, Moskvanın da bununla hesablaşmaqdan savayı çarəsi yoxdur.

Daha bir detal. Keçmiş türk sovet respublikaları arasında da əlaqələr sıxlaşmaqdadır. Bizə elə gəlir ki, məqamında Moskvaya buynuz göstərmək lazımdır, özü də çox ciddi şəkildə: Bilirsiniz, bu MDB-filan Kremldən başqa heç kimə lazım deyil. Bunun heç bir faydası yoxdur və heç kim onun qərarlarını nəinki icra, heç qəbul da etmir, təsdiqləmir də: bunu vaxtilə MDB-də qəbul olunmuş aktları bir balaca araşdıran adam kimi deyirəm!..

Rusiya bizim yaxın qonşudur, onunla həmişə dialoqumuz olacaq. Həm də Putin və ya sabah başqası sadəcə, bizimlə çay içmək, söhbət etmək istəyirsə, heç bir problem yoxdur, buyurub gəlsinlər və yaxud da bizim liderlərimiz hara lazımdırsa

getsinlər! Ermənistan artıq nəinki KTMT-ni, hətta MDB-ni də faydasız qurum sayır. Bunlar yalnız Lukaşenkolar və ya Rəhmonlara lazımdır ki, Kremlin dəstəyi ilə mümkün qədər daha çox qalsınlar hakimiyyətdə!..

Azərbaycana və onun liderinə bütün bunlar lazım deyil. Prezident İlham Əliyev çox güclü xarici siyasət aparır: Azərbaycan dünyada özünün real ölçülərindən qat-qat böyük ölçülərə malik dövlətə çevrilibdi! Digər postsovet ölkələri də yerində saymır, hamı hərəkətdədir!

Zərif xanım olan prezident Sandu bu günlərdə Kremlə qapıları göstərmədimi? Eyni sözləri Mərkəzi Asiya - Türkcüstan haqqında da demək olar. Onlar da tam güclərilə olmasa da, hər halda, cəhd edirlər.

Bircə problem Ukrayna-nındır. Amma düşünrük ki, onu da Moskvanın qapazının altından çıxarmaq olacaq: bizə elə gəlir ki, hətta ən pis halda, ən uğursuz senaridə belə Kreml bütün Ukraynanı ələ keçirə bilməyəcək!

SOS! Uşaqlar ən çox bu səbəbdən ölür - çarə

Professor deyir ki, səbəblərdən biri də hamiləliyin normal keçməməsidir

2024 -cü ildə ölümün əsas səbəbləri üzrə 1 yaşadək ölən uşaqların sayı açıqlanıb. Bu barədə məlumat Dövlət Statistika Komitəsinin "Azərbaycanda Qadınlar və Kişilər" məcmuəsində öz əksini tapıb.

Bildirilib ki, ən çox ölüm səbəbi perinatal dövrdə meydana çıxan bəzi hallardan (735 uşaq) olub. Ən az ölüm səbəbi isə həzm sisteminin xəstəlikləri (10 uşaq) səbəbindən olub. Əsas ölüm səbəblərinə tənəffüs sistemi xəstəlikləri (178 uşaq), anadangəlmə anomaliyalar (inkişaf qüsurları), deformasiyalar və xromosom pozuntular (101 uşaq), bəzi infeksiyon və parazitər xəstəliklər (47 uşaq), sinir sistemi xəstəlikləri (32 uşaq), travmalar, zəhərlənmələr və xarici səbəblərin təsirinin bəzi digər nəticələri (12 uşaq) daxildir.

Digər səbəblərdən isə 305 uşaq ölüb. 2024-cü ildə 1 yaşadək ölən uşaqların sayı 1420 olub. Onlardan 616-sı qız, 804-ü isə oğlan uşağı olub. 5 yaşadək uşaqlarda isə ən çox ölüm perinatal dövrdə meydana çıxan bəzi hallar səbəbindən olub. Bu səbəbdən ölən uşaqların 296-sı qız, 439-u oğlan olub.

Ən az ölüm isə həzm sisteminin xəstəlikləri səbəbindən olub. Bu səbəbdən ölən uşaqların 8-i qız, 10-u oğlan olub.

Əsas ölüm səbəbləri siyahısına tənəffüs sistemi xəstəlikləri (245 uşaq), anadangəlmə anomaliyalar (inkişaf qüsurları), deformasiyalar və xromosom pozuntular (112 uşaq), sinir sistemi xəstəliklə-

ri (76 uşaq), bəzi infeksiyon və parazitər xəstəliklər (56 uşaq), travmalar, zəhərlənmələr və xarici səbəblərin təsirinin bəzi digər nəticələri (45 uşaq) daxil olub. Digər səbəblərdən isə 458 uşaq ölüb.

Qeyd edək ki, 2024-cü ildə 5 yaşadək ölən uşaqların sayı 1745 olub. Onlardan 764-ü qız, 981-i isə oğlan olub.

Gənc valideynlər nəyə diqqət etməli?

Pediatrların fikrincə, bu göstəricilər ana və uşaq sağlamlığı sahəsində profilaktika, erkən diaqnostika və doğuş sonrası tibbi nəzarətin tam yerli olmadığını göstərir. Perinatal dövrdə baş verən ölümlərin çoxluğu doğuş xidmətlərinin keyfiyyəti ilə birbaşa əlaqədardır. Dünya Səhiyyə Təşkilatının məlumatına görə, körpə ölümlərinin 70 faizindən çoxunun qarşısı vaxtında tibbi müdaxilə və valideyn maarifləndirilməsi ilə alınır.

Azərbaycan son illərdə bu istiqamətdə müəyyən irəliləyişlər əldə etsə də, region ölkələri ilə müqayisədə göstəricilər hələ də yüksəkdir. Məsələn, Dünya Bankının məlumatına görə, 2023-cü ildə Azərbaycanda 1 yaşadək uşaqlar arasında ölüm göstəricisi 13,3, 5 yaşadək uşaqlarda isə 18,6 nəfər olub (hər 1000 doğuşa görə). Türkiyədə bu rəqəm daha aşağıdır. Gürcüstanda isə 2017-ci ildə

aparılan araşdırmalara əsasən, perinatal ölüm göstəricisi 13,6/1000 doğuş olub ki, bu da oxşar problemlərin mövcudluğunu göstərir. İran kimi ölkələrdə isə yoluxucu xəstəliklərin payı daha çoxdur, lakin səhiyyə sistemində çıxış fərqlidir.

Region ölkələrində infeksiyon xəstəlikləri və qidalanma pozuntuları daha çox ölümə səbəb olur. Azərbaycan üçün bu amillər nisbətən az paya malik olsa da, doğuş və neonatal dövr problemləri ön plandadır. Ucqar yerlərdə tibbi xidmətə çıxışın çətinliyi, həkim və avadanlıq çatışmazlığı, eləcə də valideynlərin maariflənmə səviyyəsi hələ də əsas problemlərdəndir.

Mütəxəssislər hesab edirlər ki, mobil tibbi xidmətlərin təşkili, bölgələrdə ixtisaslı doğuş və reanimasiya mütəxəssislərinin sayının artırılması, səhiyyə resurslarının bərabər paylanması və valideynlər arasında maarifləndirmə tədbirlərinin genişləndirilməsi vacibdir.

Gənc valideynlərə tövsiyə olunur ki, hamiləlik dövründə müntəzəm tibbi nəzarətdə olsunlar, körpələrini ilk 6 ay yalnız ana südü ilə qidalandırınsınlar, peyvənd cədvəlinə riayət etsinlər və hər hansı tənəffüs, qızdırma, ishal, qusma kimi simptomları yüngül saymasınlar. Gigiyena və ev şəraitinin təmizliyi, uşağın vaxtında həkimə aparılması və düzgün qidalanma ən sadə, amma həyati əhəmiyyətli tədbirlərdir.

Həkim-cərrah, professor Adil Qeybullayev mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a

açıqlamasında bildirib: "Erkən uşaq ölümlərinin əsas səbəblərindən biri hamiləliyin normal keçməməsidir. Hamiləlik dövründə dölnə ətrafındakı mayenin bulantıqlığı, müxtəlif infeksiyaların olması, ananın xroniki və ya digər xəstəliklərə malik olması - bütün bunlar erkən uşaq ölümlərinə gətirib çıxaran əsas amillərdəndir. Bundan başqa, hepatit B, erkən doğuş, uşaq sebrebral iflici kimi hallar da ölümə səbəb ola bilər.

Əlbəttə, uşaq ölümləri dünyanın bütün ölkələrində müşahidə olunur. Uşaq zəhərlənə, yaxud ev şəraitində qəfil həyatını itirə bilər. Lakin əsas məqsəd bu halları minimuma endirmək, dünya standartlarına yaxınlaşmaqdır. Bunun üçün uşaqların milli peyvənd təqviminə uyğun şəkildə peyvənd olunması, hamiləlikdən əvvəl ananın müayinədən keçməsi və hamiləliyin planlı şəkildə aparılması vacibdir. Məsələn, ana öncədən müayinədən keçmərsə və hamiləlik plansız baş verirsə, bu, doğuşun sonunda uşağın həyatını risk altına sala bilər".

Professor qeyd edib ki, bütün dünyada qəbul edilən praktika budur: "Hamiləlik planlaşdırılmalı, ultrasəs müayinəsi ilə beynəlxalq protokollara uyğun şəkildə izlənməlidir. Yenidən doğulan uşaqlarda daban testi və digər vacib müayinələr də mütləq aparılmalıdır. Bütün bu tədbirlər normal qaydada həyata keçirilsə, uşaq ölümlərində azalma müşahidə olunacaqdır.

Uşaqların qidalanması da

Azərbaycanda müəllimlərin 78%-i qadındır

Azərbaycanda müəllimlərin 78%-i qadındır. OECD ölkələri üzrə bu göstərici 70%-dən yuxarıdır.

Modern.az bildirir ki, bu barədə İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) tərəfindən açıqlanmış TALIS

2024 (Teaching and Learning International Survey) hesabının Azərbaycanı aid hissəsində qeyd olunur.

Hesabata əsasən, Azərbaycanda təhsilverənlərin 18%-nin müəllimlikdən başqa bir sahədə təcrübəsi var (OECD üzrə orta göstərici 57%-dən aşağıdır).

Müəllimlikdən başqa bir sahədə ən azı on il təcrübəsi olan və müəllimlik ilk karyera seçimi olmayan müəllimlərin payı 1% təşkil edir ki, bu da OECD üzrə orta göstərici - 8%-dən aşağıdır.

Nişan mərasimindən qayıdanda qəzaya düşdülər

Beyləqanda nişan mərasimindən dö-nənələr avtomobil qəzasına düşüblər.

Modern.az xəbər verir ki, xəbərə görə, hadisə rayonun Bircinci Şahsevən kəndi ərazisində baş verib.

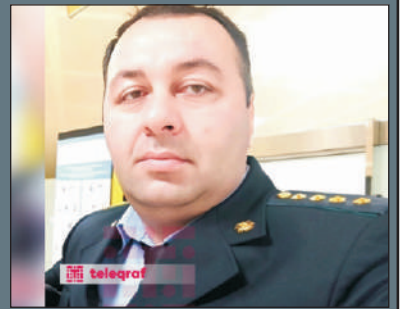
Qəza zamanı 1996-cı il təvəllüdü Həşimov Elvin Bariz

oğlu, onun qardaşı - 1999-cu il təvəllüdü Həşimov Ülvi Bariz oğlu və 1999-cu il təvəllüdü Səfərov Məhərrəm Elman oğlu ağır xəsarətlər alıblar. Yaralıları Beyləqan Rayon Mərkəzi Xəstəxanasına çatdırılıb. İkinci məlumata görə, qəzaya düşənlər nişan mərasimindən qayıdırmışlar. Faktla bağlı araşdırma aparılır.

Gömrükçünü qətlə yetirən şəxs tutuldu

Oktyabrın 11-də Suraxanı rayonu, Əmircan qəsəbəsi ərazisində 1982-ci il təvəllüdü Ayyan Mustafayev öldürülməsi barədə rayon prokurorluğuna məlumat daxil olub. Bu barədə Teleqraf-a Suraxanı Rayon Prokurorluğundan bildirilib.

Araşdırma zamanı 2009-cu il təvəllüdü şəxsin bıçaqla xəsarət yetirərək Ayyan Mustafayevi qəsdən öldürməsinə əsaslı şübhələr müəyyən edilib.

Faktla bağlı Suraxanı Rayon Prokurorluğunda Cinayət Məcəlləsinin 120.1-ci (qəsdən adam öldürmə) maddəsi ilə cinayət işi başlanıb. V.Ş (şerti) rayon prokurorluğu tərəfindən şübhəli şəxs qismində tutulub. İbtidai istintaq davam etdirilir.

mühüm məsələdir. Nəzərə alaraq lazımdır ki, körpələr çox həssas olur və ilk aylarda hər iki-üç saatdan bir qidalanmaya ehtiyac duyurlar. Müasir protokollara əsasən, 4-6 ay ərzində körpəyə su vermək tövsiyə edilmir, çünki lazım olan maye onlar ana südündən alırlar. Məsələnin kökü bəzi yanlış verdişlərdə və bu kimi uyğunsuzluqlardadır. Qidalanma və hamiləliklə bağlı maarifləndirmə artırılmalıdır uşaq ölümlərini azaltmaq çətinidir".

Yada salmaq ki, dünyada uşaq ölümlərinin qiymətləndirilməsi üzrə BMT-nin Qurumlararası Qrupu (UNICEF, ÜST, Dünya Bankı, Əhali Fondu və s.) tərəfindən açıqlanan statistikaya əsasən, Azərbaycanda bu göstərici hər 1 000 diri doğulan uşağa görə 19 olub. Bu göstəriciyə əsasən, Azərbaycan Avropa və qonşu ölkələr arasında bi-

rinci yerdə qərarlaşıb. Avropada 5 yaşadək uşaq ölümü göstəricisi (hər 1000 diri doğulan uşağa): Azərbaycan - 19; Moldova - 15; Türkiyə - 13; Ermənistan - 10; Gürcüstan - 9; Albaniya - 9; Ukrayna - 8; Rumıniya - 7; Bolqarıstan - 6; Bosniya və Herseqovina - 6; Slovakiya - 6; Rusiya - 5; Xorvatiya - 5; Serbiya - 5; Böyük Britaniya - 5; Polşa - 4; Belçika - 4; Macarıstan - 4; Yunanıstan - 4; İsveçrə - 4; Fransa - 4; İrlandiya - 4; Almaniya - 4; Niderland - 4; Çexiya - 3; Şimali Makedoniya - 3; İtaliya - 3; Monteneqro - 3; İsveç - 3; Litva - 3; Latviya - 3; İspaniya - 3; Portuqaliya - 3; Avstriya - 3; Danimarka - 3; Kipr - 3; İslandiya - 3; Lüksemburq - 2; Belarus - 2; Sloveniya - 2; Estoniya - 2; Norveç - 2; Finlandiya - 2.

□ **Afaq MİRAYİQ,**
"Yeni Müsavat"

Xəbər verdikimiz kimi, Azərbaycanda 16 yaşlı qızın ana olması faktı qeydə alınıb və ictimaiyyətdə ciddi rezonans doğurub. Musavat.com xəbər verir ki, hadisə barədə məlumatı "Təmiz Dünya" Qadınlara Yardım İctimai Birliyinin sədri Mehriban Zeynalova açıqlayıb.

Onun sözlərinə görə, az-yaşlı ana artıq qurumun tərkibində fəaliyyət göstərən sığınacağa yerləşdirilib: "Onun cəmi 16 yaşı var. Hamiləlik dövründə sığınacağımız tərəfindən ona bütün zəruri dəstək göstərilib. Hazırda körpəsi ilə birlikdə sığınacaqda qalır. Qızın həm anası, həm də atası dünyasını dəyişib. Uşağın atasının isə harada olduğu bilinmir. Azyaşlının dediyinə görə, həmin şəxs 27 yaşındadır", - deyərək Zeynalova bildirib.

Məlum məsələdir ki, Azərbaycan qanunvericiliyinə görə, 16 yaşlı qızla cinsi əlaqə istənilən halda az-yaşlı ilə cinsi əlaqə kimi qiymətləndirilir və bu, Cinayət Məcəlləsinin 152-ci maddəsinə əsasən, 5 ildən 8 ilə qədər azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

Ümumiyyətlə, belə hallara görə məsuliyyətin ən böyüyü kimdir?

Sosioloq Üzeyir Şəfiyev də "Yeni Müsavat"a açıqlamasında bildirib ki, yetkinlik yaşına çatmayan qızla cinsi əlaqədə olan şəxs bütün hallarda birinci dərəcəli məsuliyyət daşıyır: "Məlum məsələdir ki, Azərbaycan qanunvericiliyinə görə yetkinlik yaşına çatmayan şəxslə cinsi münasibətə girmək Cinayət Məcəlləsinə

əsasən ciddi hüquqi məsuliyyət yaradır. Bu, açıq şəkildə cinsi istismar və zorakılıq halı kimi qiymətləndirilir. Yəni burada ilk məsuliyyət birbaşa bu hərəkəti törədən şəxsin üzərinə düşür və həmin şəxs qanun qarşısında cavab verməlidir.

Burada məsələnin yalnız hüquqi deyil, həm də sosial və institusional məsuliyyət tərəfi var. Yeni ümumi məsuliyyətdən danışırıqsa, burada bir sıra suallar meydana çıxır: həmin qızın valideynləri varmı? Əgər yoxdursa, kim onun qəyyumudur? Himayəyə verilibmi, yoxsa dövlətin qorumasındadır? Bu məsələlər mütləq dəqiqləşdirilməlidir. Əgər uşaq hansısa şəxsin və ya ailənin qəyyumluğundadırsa, bu halda qəyyumun da məsuliyyət daşıdığı unudulmamalıdır. Qəyyum uşağın təhlükəsizliyinə, təhsilinə və sosial vəziyyətinə nəzarət etmək öhdəliyinə malikdir".

Sosioloqun sözlərinə görə, azyaşlı qızların erkən hamiləliyi və analığa məcbur qalması cəmiyyətin dərin sosial problemlərindən xəbər verir: "Bu problemlərin kökündə maarifləndirmə çatışmazlığı, ailə nəzarətinin zəifləməsi və məktəb nəzarət sisteminin qeyri-effektivliyi

Qız övladlarını erkən analıqdan necə qorumaq?

Sosioloq: "Ən böyük günahı azyaşlı ilə cinsi münasibətə giren şəxs daşıyır"

dayanır. Cəmiyyət olaraq belə halların qarşısını almaq üçün ilk növbədə maarifləndirmə və tərbiyəvi işlər aparılmalıdır. Məktəblərdə, liseylərdə, kollec və universitetlərdə gənclər arasında erkən nikah, zorakılıq və reproduktiv sağlamlıq mövzularında açıq söhbətlər təşkil edilməlidir. Təhsil müəssisələrində fəaliyyət göstərən psixoloqların rolu artırılmalıdır. Onlara real səlahiyyət, resurs və dəstək verilməlidir ki, riskli qruplara daxil olan uşaqları vaxtında müəyyən etsinlər.

Həmçinin "Məktəblinin dostu" layihəsinin bərpası və genişləndirilməsi vacib hesab edirik. Fikrimcə, belə layihələr vasitəsilə məktəblilərlə psixoloji-profilaktik söhbətlər aparmaq, onların davranış və emosional vəziyyətini izləmək mümkündür. Uşaqlarla psixoloqlar, pedaqoqlar və sosial işçilər mütə-

adi ünsiyyətdə olsunlar. Belə halların qarşısı yalnız cəza ilə yox, profilaktika və maarifləndirmə ilə alınır".

Sosioloq əlavə edib ki, istintaq və araşdırma zamanı təkə "ata"nın kimliyi deyil, həm də qızın məktəblə əlaqəsi və nəzarət mexanizmləri də araşdırılmalıdır: "Məsələn, hə-

min uşaq məktəbə gedirdimi? Əgər gedirdisə, dərsləri necə idi? Dərslərdən yayınma halları olubmu, bunlara görə kim məsuliyyət daşıyır? Hadisə dərslər vaxtı, yoxsa dərslərdən kənar vaxtda baş verib? Əgər uşaq məktəbdən kənar qalıbsa, bu barədə məktəb rəhbərliyi və ya yerli icra orqanları xəbərdar idimi?

Yeni burada təkə bir fərdin deyil, bütün sistemin məsuliyyəti var.

Biz gənclərimizi qorumaq üçün onları maarifləndirməli, dinləməli və başa düşməliyik. Əks halda, bu kimi halların qarşısını almaq mümkün olmayacaqdır".

□ **Xalidə GƏRAY,**
"Yeni Müsavat"

"Gecikən nikah problemi ilə üz-üzəyik"

Aydın Xan: "'Artıq "daxildə" uyğun partnyor tapa bilmədikdə, "xaricdə" sevgi axtarışına çıxırlar"

Son illər Azərbaycanda əcnəbilərlə bağlanan nikahların sayı artmaqdadır. Ədliyyə Nazirliyinin 2025-ci ilin ilk 9 ayına dair statistikasına görə, 1570 Azərbaycan vətəndaşı əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərlə ailə qurub. Onlardan 858-i kişi, 712-si isə qadındır.

Yazıçı-kulturoloq Aydın Xan Əbilov Musavat.com-a deyib ki, qloballaşan dünyada Azərbaycanın mərkəzçi rolu getdikcə güclənir: "Şərqlə Qərb, Avropa ilə Asiya, Avrasiya məkanının kəsişməsində yerləşən ölkəmiz dünyada gedən sosial, mədəni və mənəvi proseslərin təsirinə kənarda qala bilməz. Bu təsirlər artıq təkə iqtisadi və siyasi sahədə deyil, həm də məişət və ailə münasibətlərində, dəyərlər sisteminə özünü qabarıq şəkildə göstərir. Bu dəyişikliklərin ən diqqətçəkən təzahürlərindən biri də qarışıq nikahların artmasıdır. Müxtəlif millətlərdən olan şəxslərin Azərbaycan vətəndaşları ilə ailə qurması artıq adi bir hadisəyə çevrilib. Son illərdə azərbaycanlıların əcnəbi vətəndaşlarla evlənməsi tendensiyası nə-

zərərcarpacaq dərəcədə genişlənib.

Əvvəllər biz xalq olaraq daha qapalı olmuşuq. Qızlarımızın əcnəbilərlə evlənməsi nadir hallarda rast gəlinən, hətta bəzən qınaqla qarşılanan hal idi. Doğrudur, Cənubi Qafqaz, Türkmənistan, Orta Asiya kimi müsəlman ölkələrinə ərə gedən qızlarımız olub. Lakin xristian dininə mənsub avropalılarla, uzaq şərqli və ya afrikalılarla ailə quran qadınlarımızın sayı demək olar ki, yox dərəcə-

sində idi. Lakin bu gün vəziyyət dəyişib. Azərbaycan dünyaya açıldıqca, sərhədlər aradan qalxdıqca, həm də insanların gediş-gəlişi artdıqca, artıq bu sahədə də müəyyən tabu və sədlər aradan qalxır. İndi azərbaycanlılar dünyanın müxtəlif yerlərində yaşadıkları, işlədikləri və oxuduqları üçün qarışıq nikahlar təbii nəticəyə çevrilib".

Aydın Xan Əbilovun fikrincə, qonşu ölkələrdə yaşayan soydaşlarımızın da bu prosesdə rolu bö-

yükdür: "Rusiyada, Ukraynada, İranda və digər ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların həmvətənlərlə ailə qurması artıq ənənəvi hal alıb. Statistikalara baxdıqda, bu sayın hər il artdığını görmək mümkündür. Dünyaya üzrə təxminən 60 milyonluq Azərbaycan diasporu nəzərə alınsa, xaricdə ailə quran azərbaycanlıların böyük bir hissəsi əslində "əcnəbi" deyil, soydaşlarımızla ailə həyatı quran vətəndaşlardır. Lakin yenə də əcnəbi vətəndaşla ailə qur-

maqda problemlə və ya qınaqla üzləşmək üçün səbəb yoxdur.

Əgər bir insan öz həyat yoldaşını sevgi, hörmət və qarşılıqlı anlaşma üzərində seçirsə, bu, təqdirəlayiqdir. Onsuz da insanlıq tarixində xalqlar bir-biri ilə qarışıb, genetik və mədəni mübadilə baş verib. Bəzi xalqlar tarixlərinin müəyyən mərhələlərində genetik durğunluqdan çıxmaq üçün qarışıq nikahlara üstünlük veriblər. Azərbaycanda isə buna xüsusi zərurət olmayıb, çünki ölkəmizdə onsuz da müxtəlif etnik qruplar, azsaylı xalqlar və icmalar əsrlərlə dinc yanaşı yaşayıblar. Bu təbii qarışıqlıq ölkənin genetik fondunu yeniləyib, zəngin və sağlam nəsil formalaşdırıb. Ancaq bu gün qloballaşan dünyada əcnəbilərlə nikahlar da artıq bioloji və intellektual güclənməyə xidmət edən prosesə çevrilib. Bu, "saf qanı itirmək" deyil, əksinə, insan potensialını genişləndirən, dünyaya baxışını formalaşdırən, mədəni dözümlülüyü artıran bir təcrübədir".

Kulturoloq qeyd edib ki, cəmiyyətimizdə gecikən nikah problemi də var: "Azərbaycan cəmiyyətində son illər demografik problemlər də özünü göstərməkdədir. Əvvəllər bir ailədə 5-6 uşaq doğulurdu-

sa, indi çoxu 1 və ya 2 övladla kifayətlənir. Subaylıq yaşı isə xeyli artıb, artıq kişilərdə də, qadınlarda da evlənmə yaşı 35-38-i keçir.

Əvvəllər biz "erkən nikah"dan danışırıq, indi isə gecikən nikah problemi ilə üz-üzəyik. Erkən nikahlarla bağlı qanunvericilikdə sərt tədbirlər görüldü, lakin indi gənclərin ailə qurmaması, sosial və iqtisadi səbəblər ucbatından nikahdan yayınması yeni sosial problemdir.

Bu vəziyyət nəticə etibarilə əcnəbilərlə ailə qurma hallarını artırır, çünki insanlar artıq "daxildə" uyğun partnyor tapa bilmədikdə, "xaricdə" sevgi və ailə axtarışına çıxırlar.

Hesab edirəm ki, bu məsələ sosial, mədəni və demografik problem kimi öyrənilməlidir. Ailə, Qadın və Uşaq Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi, Səhiyyə Nazirliyi, QHT-lər, dini qurumlar, media və sosial platformalar bu barədə ictimai debatlar başlatmalıdır.

Cəmiyyət başa düşməlidir ki, qloballaşma qarşısını alınamaz bir prosesdir. Əsas məsələ dəyərlərin qorunması, mədəni kimliyin itirilməməsi, eyni zamanda sevgi, hörmət və insan hüquqlarına əsaslanan ailə modelinin formalaşdırılmasıdır".

□ **Xalidə GƏRAY,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanda barama istehsalı kəskin azalıb. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən bu il 186,6 ton barama istehsal olunub ki, bu da əvvəlki ildəkindən 22,1 faiz azdır. İxrac hədəflənən məhsullardan biri olan barama istehsalındakı azalmanın səbəbləri maraqlıdır.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda baramaçılığın tarixi kökləri var. Bu sahə ölkəmizdə əslərdir mövcud olub, Sovet dövründə yüksək inkişaf edib. Lakin müstəqilliyin ilkin dövründə iqtisadi bağların qopması nəticəsində sahə iflasa uğrayıb. 2000-ci illərin əvvəllərində baramaçılığın dirçəldilməsi üçün cəhd edilib. 2001-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin sərəncamı ilə keçmiş "Şəki-İpək" ASC hazırkı "Azəripek" MMC-yə maliyyə dəstəyi göstərilib, dövlət büdcəsindən 400 000 manat vəsait ayrılaraq müəssisənin fəaliyyəti yenidən bərpa edilib. Lakin yerli istehsalın aşağı səviyyəsi nəticəsində xammal çatışmazlığı səbəbindən müəssisənin tam gücü ilə işləməsi mümkün olmayıb, "Şəki-İpək" ASC-nin rəhbərliyi 2003-2009-cu illərdə xaricdən 1000 ton quru barama alıb. Bu, iqtisadi cəhətdən sərfəli olmadığına görə 2011-ci ildə müəssisənin baramaçı istehsalatı fəaliyyətini tamamilə dayandırıb. Toxucu istehsalatı, burucu və xalça sexləri xaricdən alınan ipəklə işləməyə davam edib.

Baramaçılıq bir də 2015-ci ildə neft qiymətlərinin kəskin azalması fonunda yadda düşüb, onun inkişaf etdirilməsi istiqamətində addımlar atılıb. 2016-cı ildə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən xaricdən tut ipək qurdu toxumu getirilib və ipəkçiliklə məşğul olan 24 rayonda kümçülərə paylanıb. Eyni zamanda Çindən barama yemlənməsində əsas məhsul olan tutarpağı əldə olunması üçün Çindən milyonlarla tut tıngi getirilərək iqlim şəraiti əlverişli olan rayonlarda ekilib. 2017-ci ilin noyabrında isə "Azərbaycan Respublikasında baramaçılığın və ipəkçiliyin inkişafına dair 2018-2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı" qəbul edilib. Proqramda baramaçılığın, ipəkçiliyin inkişaf etdirilməsi, bu sahədə ixrac potensialının artırılması və kənd əhalisinin məşğulluğunun təmin olunması əsas məqsəd elan edib. Həmin sənəddə 2025-ci ildə Azərbaycanda 6 min ton barama istehsalına nail olunması hədəflənirdi.

Bu hədəfə nail olunması üçün dövlət həm barama qurdunu fərdi təsərrüfatlara pulsuz paylayır, həm də təhvil verilən hər kiloqram yaş baramaya görə subsidiya verir. 2022-ci ildən bu subsidiyanın məbləği 6 manat təşkil edir.

Görülən tədbirlər nəticəsində 2021-ci ilədək barama istehsalında ciddi artım baş verib: 2015-ci ildə cəmi 236 kq yaş barama istehsal edildiyi halda 2016-cı ildə bu, 70,7 tona, 2017-ci ildə 248,8

Baramaçılıqda yenilik: məhsul ixracı azalır, xammal ixracı çoxalır

Hökumət ağırlığı fərdi təsərrüfatlardan iri komplekslərə keçirmək istəyir

tona, 2018-ci ildə 514 tona, 2019-cu ildə 641 tona, 2020-ci ildə 446 tona, 2021-ci ildə isə 491 tona bərabər olub. 2022-ci ildə barama istehsalı 31,4 faiz azalaraq 341,4 ton, 2023-cü ildə 4,5 faiz artaraq 357 ton, 2024-cü ildə 32,9 faiz azalmaqla 239,4 ton təşkil edib.

Ötən ilki azalmanın səbəbi kimi **Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Bitkiçiliyin təşkili və monitorinq şöbəsinin müdiri Seymur Səfəri** Trend-ə açıqlamasında ölkə ərazisində may ayı ərzində hava şəraitinin qeyri-sabit, soyuq və yağışlı keçməsinə göstərilib. Bildirib ki, belə hava kumxanalarda temperatur və rütubətin nizamlanmasında ciddi çətinliklər yaradıb. Qurdların islanmış, soyuq yarpaqlarla yemləndirilməsi eksər rayonlarda ipək qurdlarının axırıncı yaş dövründə xəstələnərək, tələf olmasına və məhsuldarlığın kəskin azalmasına səbəb olub: "Nəticədə ölkə üzrə 239,3 ton və ya ötən ilə nisbətə 32,9 faiz az yaş barama istehsal edilib. Hazırda ölkəmizdə yaş barama istehsalı ev təsərrüfatları tərəfindən həyata keçirilir və bu təsərrüfatlar ixtisaslaşmış yemçilik bazasına və zəruri texniki tələblərə cavab verən kumxanalara malik deyillər.

2024-cü il mövsümündə əsasən baramaçılıqla könüllü olaraq məşğul olmaq istəyən kümçülərin müəyyənləşdirilməsi hesabına barama istehsalının həyata keçirilməsinə üstünlük verilib. Könüllü barama istehsalçıların sayı, yem bazası, kumxanaların sahəsi və vəziyyəti barədə rayon Dövlət Aqrar İnkişaf Mərkəzlərinin məlumatları nəzərə alınmaqla 2024-cü ildə əvvəlki 2023-cü ilə nisbətən 1900 qutu və ya 18 faiz az ipək qurdu toxumu inkubasiya edilərək kumdarlarına paylanılıb.

KTN rəsmisinin dediyinə görə, ölkədə baramaçılığın gələcək inkişafını təmin etmək məqsədilə ilkin texniki-iqtisadi səmərəlilik təhlilləri əsasında "Mövcud barama təsərrüfatlarının effektivliyinin artırılması" və "Orta və iri intensiv baramaçılıq təsərrüfatlarının yaradılması" istiqamətində layihə və təkliflər hazırlanıb.

Belə görünür ki, hökumət barama istehsalında da ağırlığı fərdi təsərrüfatlardan iri komplekslərə keçirmək istəyir. Bu ilin sentyabrında belə bir təsərrüfatın əsası işğaldan azad edilmiş Xocalı rayonu ərazisində qoyulub. Rayonun Daşbulaq 13 hektar sahədə Çindən gətirilmiş tut tıngiləri ilə bağ salınır. Açıqlanan məlumata əsasən Prezident İlham Əliyevin də baş çəkdiyi bağda Çindən idxal olunmuş 130 min tıngi ekilib. Tut bağında damcılı suvarma sistemi yaradılıb. 2026-cı ildə 100 ton, 2030-cu ildə isə 500 ton tut yarpağının istehsalı, gələn 5 il ərzində isə 60 ton barama istehsalı planlaşdırılır. Bildirilir ki, bu ilin payızında 150 hektarda damcılı suvarma sistemi qurulacaq, 1,5

milyon tut tıngi ekiləcək, klassik model üzrə bağlar salınacaq, kumxanalar və emal prosesi təşkil ediləcək.

Barama istehsalında könüllülüyə keçiddən sonra fərdi istehsalçıların sifarişlərinin azalmasının əsas səbəbi kimi yaş baramanın alışı qiymətinin aşağı olması göstərilir. Bildirilir ki, baramaçılıqla məşğul olan şirkətlərin sayı azdır. Onlar həm barama qurtlarını kümçülərə paylayır, həm də onu əyirib ixrac edirlər. Şirkətlərin sayının azlığı inhişarçılığa səbəb olub və onlar baramanı elə ucuz qiymətə alırlar ki, maya dəyərini belə ödəmir. Kümçülər qazanc əldə etmədiyinə görə bu sahəyə maraqları ilbəl azalır.

Qeyd edək ki, ötən ilin oktyabrında ölkədə yeganə ipək istehsalı müəssisəsi olan **"Azəripek" MMC-nin direktoru Səməd Nəbiyev** bildirib ki, müəssisədə bir növbəli iş rejimində fəaliyyət göstərmək üçün ildə 400 tonadək yaş barama tələb olunur. 2024-cü ildə müəssisəyə respublikanın 34 rayonundan 174 ton yaş barama daxil olub. Nəticədə mövcud xammal ehtiyatı ilə müəssisənin baramaçı istehsalatı yalnız dekabrın 15-dək fəaliyyət göstərib. Direktor bildirib ki, ona görə də barama istehsalının artırılması qarşıda duran ən vacib şərtlərdən biridir. Direktorun sözlərinə görə, müəssisədə ikincüvəli iş rejimində fəaliyyət göstərmək üçün hər cür şərait var. Bunun

üçün isə ildə 800 tonadək yaş barama lazımdır.

S.Nəbiyev həmçinin qeyd edib ki, gələcəkdə daha çox tələbat olan pambıq və süni saplardan toxunan, həmçinin pambıqla süni sapların qarışığı olan parçaların istehsalına başlamağı planlaşdırırlar: "Vaxtilə burada pambıq parçaların toxunuşu ilə məşğul olan sex fəaliyyət göstərirdi. Həmin avadanlıqlar artıq köhnəlib, eksəriyyəti işlək vəziyyətdə deyil. 2025-ci ilin yanvarından müəssisədə pambıq parça istehsalına başlamağı planlaşdırırıq. Əsas məqsəd istehsalçıdan pambıq sapların alınaraq bizə verilməsidir. Azərbaycan Sənaye Korporasiyasının tərkibində olan "Azərpambıq ASK" MMC ilə ilkin razılıq əldə olunub. Gələn ilin yanvarında müəssisəmizə pambıq sapları verəcək və biz istehsalatı başlayacağıq. Bu məqsədlə 10 dəzgahımızı bərpa edərək istehsalat hazır vəziyyətə gətirmişik. İlkin mərhələdə bu avadanlıqlardan istifadə edəcəyik. Gələcəkdə işlərimiz yaxşı gedərsə, tələbat artarsa, yeni, müasir dəzgahların alınması məsələsinə də baxa bilərik".

Qeyd edək ki, hazırda müəssisədə baramaçı, boyaq-bəzək istehsalatları, burucu və xalça sexləri fəaliyyət göstərir, 265 nəfər daimi işçi çalışır.

Müəssisənin gün ərzində baramanın keyfiyyətindən asılı olaraq 150-155 kiloqram

xam ipək istehsal etmək gücü var.

Bu ilin fevralında S.Nəbiyev vəzifəsindən ayrılıb, onu Anar Dadaşev əvəz edib. Eyni zamanda Azərbaycan Sənaye Korporasiyası tərəfindən "Azəripek" MMC-nin nizamnamə kapitalı 11 703 379,17 manatdan 14 856 668 manata çatdırılıb.

Baramaçılıq və ipəkçilik sahəsində göstəricilərə baxdıqda, hazır məhsul ixracının sürətlə azaldığını, xammal ixracının isə artdığını görürük. Belə ki, 2023-cü ildə ölkədən 11 ton xam ipək, 48,28 ton ipək tullantıları ixrac olunmuşdu. 2024-cü ildə göstəricilər müvafiq olaraq 5 ton və 17,75 tona qədər azalıb.

2023-cü ildə 14,06 ton olan barama qurdunun açılmaya yararlı baramasının ixracı 2024-cü ildə 29,85 tona yüksəlib.

2023-cü ildə ölkədən 324,9 min dollarlıq 86430 kvmetr daraqəgzi ipəkden hazırlanan parçalar ixrac edilmişdisə, 2024-cü ildə bu, 6 dəfəyə yaxın - 15167,5 tona qədər azalıb. Bu parçaların idxalı 2023-cü ildə 89,6 kvmetrdən 2024-cü ildə 4634,7 kvmetrə qədər artıb. Mühüm eksəriyyəti Çindən alınıb.

2023-cü ildə cəmi 3012,77 kvmetr olan tərkibində 85 kütlə faiz və daha çox ipək sap və ya ipək tullantıları olan, daraqəgzi ipəkden başqa digər parçalar idxalı 2024-cü ildə 94 500,09 kvmetrə çatıb.

Bu ilin 7 ayında 249,08 min dollarlıq 15,51 ton barama qurdunun açılmaya yararlı baraması ixrac olunub. Bu həcm 6,1 tonu Özbəkistana, 9,41 tonu isə Çinə satılıb.

117,6 min dollarlıq 12,62 ton ipək tullantılarının (açılmaq üçün yarasız barama, əyirmə tullantıları və didilmiş xammal daxil olmaqla) hamısı Türkiyəyə göndərilib.

Cəmi 100 kq eşilməmiş xam ipək isə İtaliyaya ixrac edilib - 7,73 min dollara.

P.S. "Azəripek" MMC ilə əlaqə saxlayıb, hazır məhsul ixracındakı azalmanın səbəblərini öyrənmək istədik. Təəssüf ki, suallarımızı eşitdikdə bir neçə başqa nömrəyə yönləndirildik, daha sonra isə zənglərimizə, ümumiyyətlə, cavab verilmədi.

□ **Dünya SAKİT,**
"Yeni Müsavat"

Avropa Birliyinin 18 sanksiyalar paketi və ABŞ, Böyük Britaniya və s. ölkələrin onlarla digər məhdudiyyətləri Rusiyanın iqtisadiyyatını zəiflətsə də, müharibəni davam etdirmək əzminə təsir göstərmədi.

Putin hakimiyyətinin Çinlə əlaqələrini inkişaf etdirməsi fonunda".

Bununla belə, Heydər Oğuz Rusiya ilə iqtisadi-ticarət əlaqələrini davam etdirən ölkələrə qarşı Aİ və ABŞ-nin 500 faizlik gömrük rüsumu tətbiq edəcəyinə

yalnızlaşdırmaqdır. Böyük ehtimalla, yaxın zamanlarda Çin də bu münaqişə xəttinə daxil olacaq. Çünki Hindistanla Çin arasında ciddi rəqabət var və regionda baş verən hadisələr bu rəqabəti canlandırmaq qalır, onu yeni müstəviyə gətirir".

belə bir problemə qarşı-qarşıyadır. Öz əli ilə böyüdüüyü rus şovinizminin qurbanı olmaq qorxusu onun müharibədən ayrılması qarşısında dayanan ən böyük əngəldir".

Siyasi şərhçinin fikrinə, Ukraynanın Avropadakı müttəfiqləri də Rusiyanın

Əhməd əl-Şaraa İŞİD-dən niyə uzaqlaşdığını açıqladı

Suriya Prezidenti Əhməd əl-Şaraa İŞİD və "Əl-Qaidə" ilə əlaqələrini kəsməsinin səbəbini açıqlayıb. Bakupost.az xəbər verir ki, NBC News-un müxbiri Suriya prezidentindən İŞİD və "Əl-Qaidə"dən ideoloji fərqlərə görə ayrıldığını, yoxsa sadəcə öz məqsədlərinə çatmaq üçün onlarla əməkdaşlıq etdiyini soruşub.

"Əgər mən onlarla razılaşsaydım, onları tərk etməzdim", - deyir Suriya lideri cavab verib.

Müsahibədə Suriya lideri onun başına pul qoyulması barədə sualı da cavablandırır.

Jurnalist: May ayında Trampa görüşəndə o, sizi gözəl keçmiş olan, qətiyyətli insan kimi təsvir etdi.

Əhməd əl-Şaraa: Buna şübhə edirsiniz?

Jurnalist: Bir neçə ay əvvəl başınıza 10 milyon dollarlıq mükafat qoyulmuşdu.

Əhməd əl-Şaraa: Bu, boş yerə pul itkisi olardı. Söhbət 25 il əvvəl baş vermiş hadisələrdən gedir. Onda mənim 17-18 yaşı var idi. Sənin indiki şüurun 20 il əvvəl olduğundan tamamilə fərqlidir.

Rusların Donbasda iki seçimi var - ya səfərbərlik, ya da...

Rusiyanın Ukraynaya qarşı müharibəyə könüllülər cəlb etmək cəhdləri uğursuzluğa düşür. Bu barədə Müharibənin Öyrənilməsi İnstitutunun (ISW) hesabatında deyilir.

Qeyd olunur ki, Rusiyanın yüksək maddi həvəsləndirmə yolu ilə hərbi xidmətə çağırışını stimullaşdırmaq cəhdləri öz effektivliyini itirir, bu da onu göstərir ki, könüllüləri müharibəyə cəlb etmək üçün əsas üsul öz kursunu keçməyə başlayır. Rusiya Müdafiə Nazirliyi ilə müqavilə imzalayanların sayı artmır, hətta ən böyük təşviqləri təklif edən bölgələrdə belə nəticə dəyişməzdir.

ISW qeyd edir ki, orduya yazılanların sayı azalmağa davam edərsə və Rusiya yüksək itkiləri nəvəsiz bilməyə, bu, Vladimir Putini ya özünün son dərəcə istəsiz olduğu ehtiyatda olan qüvvələrin məcburi səfərbərliyinə əl atmağa, ya da müharibənin dayandırılması ilə bağlı danışıqlar aparmağa məcbur edə bilər.

Bildirilir ki, Xanti-Mansi Muxtar Dairəsi hazırda ən böyük bir dəfəlik ödənişi təklif edir - 3,2 milyon rubl (təxminən 39,300 ABŞ dolları), Rusiya üzrə regional bonuslar isə hər üç-dörd aydan bir orta hesabla təxminən 500,000 rubl (təxminən 6,100 dollar) artır. Bununla belə, Sverdlovsk vilayətinin 2025-ci ilin martında bir dəfəlik ödənişi 3,1 milyon rubla (təxminən 38 100 ABŞ dolları) çatdırmaq qərarı yeni müqaviləli əsgərlərin axını ilə nəticələnməyib. Sibiri iki qeyri-müəyyən bölgəsində hərbi xidmətə çağırış bürosunun əməkdaşları bildiriblər ki, son vaxtlar əsasən yaşlı insanlar və xroniki xəstəlikləri olanlar qeydiyyatdan keçib. Şimali İrkutsk vilayətində bir şəhərdə orduya yazılmaqla bağlı problemlər bir neçə aydır davam edir, orduya yeni yazılanların əksəriyyəti yalnız maliyyə şərtləri və sosial imtiyazlarla maraqlanırlar - məsələn, övladları üçün universitetlərə prioritet qəbul, kreditlərin təxirə salınması və borcun bağışlanması. Bu da, mənbələrə görə, orduya gedənlərin sırf maddi mülahizələrlə motivasiyə olunduğunu deməyə əsas verir.

ABŞ-nin Rusiyaya qarşı ən qorxunc silahı - Tramp onu işə salsas...

Ekspert: "Putin onun sözünü dinləməsə və müharibəni dayandırmasa, o raketləri Ukraynaya verəcək"

Bu barədə CNN nəşrinə dərc olunan məqalədə bildirilib (Axez.az).

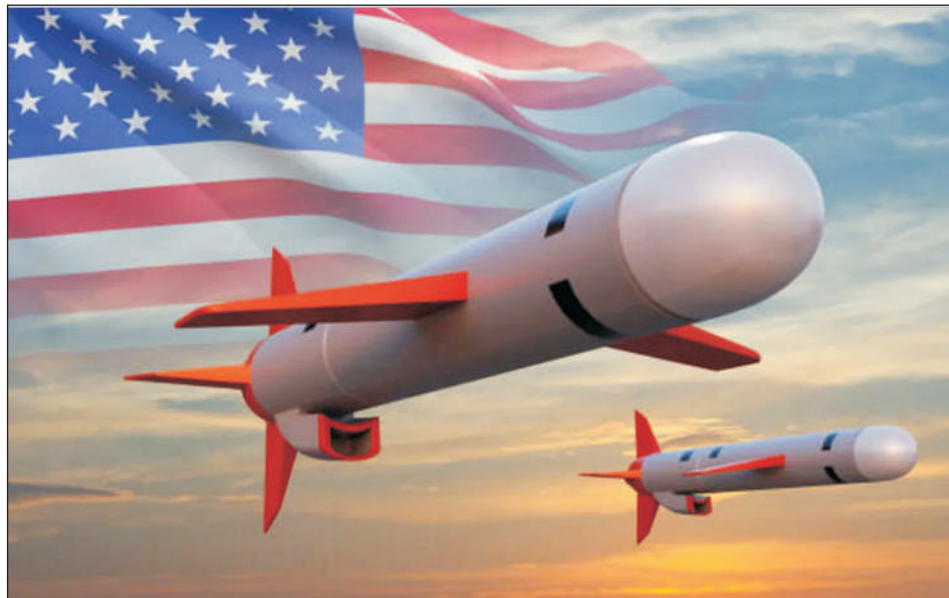
Nəşrə açıqlamasında Böyük Britaniyanın "Chatham House" analitik mərkəzinin Rusiya üzrə tədqiqatçısı Timoti Eş qeyd edib ki, Rusiyaya qarşı daha ağıllı olmaq lazımdır. Bildirilir ki, hərbi xərclərin kütləvi artımı Rusiya iqtisadiyyatının 2023 və 2024-cü illərdə 4%-dən çox böyüməsinə kömək edib, lakin hökumət bu il yalnız 1% artım gözləyir. Bundan əlavə, hökumət 2025-ci ilin sonuna inflyasiyanı 6-7%, faiz dərəcələrini isə 17% səviyyəsinə də proqnozlaşdırır.

"Kremlin mühüm neft və təbii qaz gəlirləri azalır, büdcə kəsiri - dövlət xərcləri ilə gəlirlər arasında uçurum genişlənir. Bununla belə, sentyabrın sonunda parlamentə təqdim edilən son üç illik büdcə planı göstərir ki, hərbi xərclər müharibədən əvvəlki səviyyədən təxminən dörd dəfə yüksək olaraq qalacaq. Və bu, böyük ölçüdə Rusiya vergi ödəyicilərinin sayəsindədir", - nəşr yazıb.

Timoti Eş hesab edir ki, ABŞ Konqresində iki partiyanın dəstəyi ilə qəbul edilən, lakin hələ səsverməyə çıxarılmayan Rusiya Sanksiyaları Aktında təklif edilən Rusiyadan enerji alan istənilən ölkəyə 500% tarif tətbiqi ciddi təd-birlərdən biri olacaq: "Bu, Rusiya iqtisadiyyatını tamamilə məhv edəcək və Rusiya hərbi maşınının fəaliyyətini dayandıracaq".

Belədirmi? Tramp buna gedərmə?

Siyasi şərhçi Heydər Oğuz "Yeni Müsavat"a deyib ki, Ukrayna-Rusiya müharibəsinin yaxın zamanlarda başa çatması ehtimalı azdır: "Əksinə, müharibə yeni mərhələyə qədəm qoyub və getdikcə şiddətlənə bilər. Xüsusilə də Trampın Rusiyadan üz döndərməsi və

də inanmır: "Bu, dünyada neftin qiymətlərinin dəfələrlə artması ilə nəticələne və Avropa ölkələrinin özlərini çətin vəziyyətə sala bilər. Hesab edirəm ki, Qərbi ölkələri Rusiyanın əsas neft və qaz alıcısı olan Çin, Hindistan və Türkiyə ilə bağlı daha təsirli alternativlər tapacaq, Rusiyanın neft gəlirlərini ən minimuma endirməyə çalışacaqlar. Bunlardan bəziləri artıq həyata keçirilir. Məsələn, Rusiyanın ən böyük müştərisi olan Çin alternativ enerji mənbələrinə yönəlib. Yəqin ki, yaxın illərdə rus enerjisindən asılılığını tamamilə azaldacaq. Türkiyənin də qarşısında fərqli alternativlər var. Məsələn, yaxın müttəfiqi sayılan Qətər qazı və ərəb nefti. Suriyada Bəşər Əsəd rejimi devrildikdən sonra ərəb enerji mənbələrinin Suriya üzərindən Türkiyəyə nəqli projeləri yenidən gündəmə gələ və qardaş ölkə bu təbii sərvətlərin Avropaya nəqlindən xeyli qazanc da əldə edə bilər. Bu tənləkdə yeganə həll edilməyən məchul Hindistan olacaq ki, fikrimcə, son zamanlar Pakistan-Hindistan-Əfqanıstan xəttində münaqişələrin kəskinləşməsi də təsadüfi deyil. Eyni şəkildə, Nepal və Banqladeşdə "Zet" nəslə inqilablarının baş verməsinin əsas hədəfi Hindistanı

ABŞ-nin Ukraynaya həyata uzaqmənşilli Tomahaqv raketləri verəcəyi barədə məlumatların yayılmasının da Rusiya-Ukrayna savaşının yeni mərhələyə qədəm qoyacağını göstərdiyini düşünən Heydər Oğuzun fikrincə, Trampın bunu şəxsən təsdiqləməsi də sözügedən ehtimalı gücləndirir: "Tramp jurnalistlərin suallarını cavablandırarkən bildirdi ki, ABŞ Ukraynaya Tomahaqv raketləri vermək barədə düşünüür. Sadəcə, bundan əvvəl Rusiya ilə danışması lazımdır. Əgər Putin onun sözünü dinləməsə və müharibəni dayandırmasa, raketləri o zaman Ukraynaya verəcək. Tramp ümid edir ki, Moskva Ukraynanın "Tomahaqv" raketləri ilə ona zərbə vurmasını istəməz və müharibəni dayandırmaq tələbi ilə razılaşa bilər. Amma indiyə qədərki hadisələr Putinin belə bir təkliflə razılaşacağına istisna edir. Əks halda, artıq 4 ildir davam edən qanlı müharibədən heç bir hədəfini reallaşdırmadan ayrılmaq və indiyədək özünün yemləyərək böyüdüüyü rus şovinizminin qurbanına çevrilər. "Kəllə və Dimnə"de deyildiyi kimi, "aslanları öz əlinlə yemləmə, bir gün yem bitir, sən özün aslanların yeminə çevriləsən". Bu gün Putin də məhz

getdikcə zəiflədiyi bir zamanda müharibənin səngiməsini istəməzlər: "Əksinə, onlar əldə fürsət varkən Avropanı təhdid edən rus canavarının bir dəfəlik məhvində maraqlıdırlar və onu Ukraynanın fədakarlığı bahasına tam tükəndirmək niyyətindədirlər. Son zamanlar Böyük Britaniyanın sabiq baş naziri Boris Consonun ortaya çıxıb yenidən müharibə tərəfdarlığı etməsi də bunu göstərir. Düşünürəm ki, İngiltərə və Avropa İttifaqı nəyin bahasına olsun-olsun, bu müharibənin davam etməsinə çalışacaqlar. Üstəlik, onların təhdədi Putin də deyil. Lideralizmə qarşı açıq müharibə elan edən Trampın öz yerini möhkəmləndirə bilməməsi üçün də onlar bu savaş kövrəkləmək xəttini tutacaqlar. Ən əsas isə idarə etdikləri Avropa İttifaqı vətəndaşları üzərindəki təsir gücünü itirməmələri də Ukrayna savaşının getdikcə şiddətlənməsinə bağlıdır. Yalnız belə olacağı təqdirdə, onlar xalqı müharibə xofu ilə öz ətraflarında birləşdirə və Rusiyaya qarşı təşkilatlandırma bilərlər. Bunun üçün isə Avropa insanları savaşın dəhşətlərini öz dərilərində hiss etməlidirlər".

□ **E.MƏMMƏDƏLİYEV,**
"Yeni Müsavat"

MUSAVAT

Son səhifə

N 185 (8795) 14 oktyabr 2025

Oktyabr

İsi daim kompüterlə olanların nəzərinə! - xəbərdarlıq

Qarışıq, yəni həm təbii, həm də süni işıqlandırma şəraitində işləmək göz sağlamlığı üçün təhlükəli deyil.

Bunu rusiyalı oftalmoloq Anna Solovey deyib. "Görmə orqanlarının gərginliyi və işıqlandırmanın düzgün seçilməməsi ofis əməkdaşları arasında ən çox rast gəlinən problemlərdəndir. "Kompüterdə işləyərkən otaqda kifayət qədər işıq olmalı və təbii ilə süni işıq arasında balans qorunmalıdır. Baxmayaraq ki, ekran özü işıq saçır və tam qaranlıqda da istifadə etmək mümkündür, lakin bu, monitorun işığı ilə otaqdakı qaranlıq arasında kəskin kontrast yaradır. Nəticədə gözlər daha çox gərginlik keçirir və tez yorulur. Ən optimal variant yan tərəfdən gələn, bərabər paylanmış və diffuz işıqdır. Qarışıq işıqlandırmadan da istifadə etmək mümkündür. Amma birbaşa günəş şüalarının ekrana düşməsi arzuolunmazdır, çünki bu, panlı yaradır və gözləri yorur", - deyir həkim bildirib.

Solovey televizora baxarkən də oxşar qaydaların vacibliyini qeyd edib: "Ekranı olan məsafə onun dörd diaqonalına bərabər olmalı, otaqdakı işıqlandırma isə göz üçün rahat səviyyədə qalmalıdır. Tam qaranlıqda, xüsusilə gecə televizora baxmaq məsləhət görülmür. Üstdən düşən işıq və ya ekrana birbaşa yönəlmiş lampalar da panlı yaradır. Ən yaxşısı yumşaq, diffuz işıq mənbəyindən, məsələn, torşerdən və ya televizor arxasındakı işıqlandırmadan - istifadə etməkdir."

Həkim vurğulayıb ki, düzgün işıqlandırma şəraiti gözlərin gərginliyini azaldır və uzunmüddətli görmə problemlərinin qarşısını almağa kömək edir.

Maşınlardakı bu funksiya kişilərdə sonsuzluq yaradır

Avtomobil oturmağının isidilməsi kişi sonsuzluğuna səbəb ola bilər. Avtomobil oturmağının isidilməsindən tez-tez istifadə etmək kişi reproduktiv sağlamlığına mənfi təsir göstərə bilər. Rusiyalı androloq Yelena Novikovanın sözlərinə görə, spermanın keyfiyyəti bir çox amillərdən, o cümlədən temperatur rejimindən də asılıdır. "Cinsiyyət orqanları üçün optimal istilik səviyyəsinin pozulması sperma hüceyrələrinin aktivliyini azaldır və onların quruluşunda dəyişikliklər yaradır. Oturmaq isidiciləri uzun müddət aktiv olduqda, yerli temperatur normadan artıq qalxır və bu, spermatozoidlərin həyat qabiliyyətini azaldır," - deyir mütəxəssis bildirib.

Yeməyi bu formada bişirəndə kanserogen maddə yaranır

Sobanın içində yaranan qurumuş yağ qatı və his yalnız estetik problem deyil, həm də sağlamlıq üçün risk yaradır.

Milli.Az xəbər verir ki, bunu açıqlamasında Rusiya Texnoloji Universitetinin (RTU MIREA) biotexnologiya və sənaye farmasiyası kafedrasının dosenti, farmasevtika elmləri namizədi Mariya Zolotaryova bildirib.

Onun sözlərinə görə sobanın divarlarında yaranan naqar və his bişirmə zamanı sıçrayan yağ və etin şirəsindən əmələ gəlir. Bu maddələr yüksək temperaturda parçalanaraq müxtəlif kimyəvi reaksiyalara girir və nəticədə çətin təmizlənmə qat əmələ gətirir.

"Bu qat qalınlaşdıqca sobanın istiliyi bərabər paylanmır, yemək tam bişməyə bilər və bu da mikroorqanizmlərin qalmasına, nəticədə qida zəhərlənməsinə səbəb ola bilər", - deyir ekspert izah edib.

Zolotaryova əlavə edib ki, naqar mikroblar üçün əlverişli mühit yaradır. Bişirmə zamanı istilik onların çoxunu məhv etsə də, sobadan çıxarılan yeməklə təmas zamanı yenidən qidaya keçə bilərlər.

Novikova əlavə edib ki, noutbuku diz üstündə saxlamaq, sıx və sintetik alt paltar geyinmək, eləcə də saunada uzun müddət qalmaq da eyni nəticəyə gətirib çıxara bilər. Həkim bildirir ki, kişi sonsuzluğu ilə bağlı erkən mərhələlərdə vəziyyəti dəyişmək mümkündür. Bunun üçün zərərli veridislərdən uzaq durmaq, bədən çəkisini normalda saxlamaq, idmanla məşğul olmaq və zülal, sink, selenium, C və E vitaminləri ilə zəngin qidalar qəbul etmək tövsiyə olunur.

Yuxuda danışsınızsa, ehtiyatlı olun!

Nevroloq Olqa Zinçevanın sözlərinə görə, yuxuda danışmaq tibbi adı ilə "somnilokviya" bəzən ciddi xəstəliklərin göstəricisi ola bilər.

Milli.Az xəbər verir ki, bu hal tək sözlərlə yox, həm də səslər, mızıldanma və qeyri-ixtiyari hərəkətlərlə müşayiət oluna bilər.

Mütəxəssis bildirir ki, somnilokviya uşaqlarda daha çox (təxminən 50%), böyüklərdə isə nadir hallarda (5%) müşahidə olunur. Əgər bu hal ara-sıra baş verirsə, təhlükəli hesab edilmir. Lakin yuxuda mütləq danışmaq halları yuxu apnoesi, depressiya, epilepsiya, alzheimer və parkinson kimi xəstəliklərin xəbərcisi ola bilər.

Bunları bilirsinizmi?

- * İnsan bədənindən 30 dəqiqədə çıxan enerji ilə 4 litr su qaynatmaq olar.
- * İnsan bədənində şimpanzədə olan qədər tük var. Lakin onların çoxu görünmür.
- * İnsan sümüyü qranit kimi möhkəmdir. Sümük 9 ton yük qaldıra bilər.
- * İnsan beyni kompüter olsaydı saniyədə 38 katrilyon iş görə bilər. Dünyanın ən güclü kompüterləri olan "BlueGene" bu rəqəmin 2/1000 görə bilir.
- * Körpələrin əksəriyyəti mavi gözlü doğulur. Lakin ultrabənövşəyi işıqların təsirindən rəng dəyişir.
- * Bir dırnağın tam böyüməsi üçün 6 ay lazımdır.
- * Böyrəklərimizdə 2 milyona yaxın filtr var ki, onlar da hər dəqiqədə 1,3 litr qanı təmizləyir.
- * Hər bir insanın özünə xas qoxusu var. Bu qoxu ancaq əkilərdə eyni ola bilər.
- * Çox yuxu görmək yüksək IQ səviyyəsindən xəbər verir.
- * Səhər yuxudan duranda 1 sm daha uzun oluruq. Bunun səbəbi onurğa qığırdaqlarımızın gün boyunca yığılmasıdır.
- * Bədənimiz hər saniyə 25 milyon yeni hüceyrə istehsal edir.
- * İnsan beyni bütün bədən oksigeninin 20 faizini tələbatına istifadə edir.
- * Bəzi qadınlar çox insanla müqayisədə dünyanı daha rəngli görürlər. İnsanların əksəriyyətində 3 tip rəng qəbuləddici olsa da, az qism qadınlarda bu say 4-5 arasında olur.

Tualetdə telefondan istifadə edənlərin nəzərinə!

Alimlərin araşdırmasına görə, tualetdə smartfondan istifadə edən insanlarda, istifadə etməyənlərə nisbətən 46 faiz daha çox hemoroid yaranır.

Medicina.az xəbər verir ki, ABŞ alimləri aşkar ediblər ki, tualetdə smartfonlardan istifadə uzun müddət oturmağa gətirib çıxarır, hemoroid riskini artırır.

Bostonda yerləşən Beth Israel Deaconess Tibb Mərkəzində aparılan araşdırmanın bir hissəsi olaraq, elm adamları 2024-cü il avqustun 1-dən dekabrın 15-dək müntəzəm kolonoskopiya testlərindən keçən 125 böyüklər arasında yaş, cins, bədən kütləsi indeksi, fiziki fəaliyyət səviyyəsi və pəhriz veridisləri, həmçinin smartfondan istifadə tezliyi və müddəti ilə bağlı sualları əhatə edən sorğu keçirib.

Tədqiqatçılar kolonoskopiya nəticələrini və sorğu cavablarını təhlil edərək, iştirakçıların 66 faizinin tualetdə olarkən smartfonlardan istifadə etdiyini və bu şəxslərdə digərlərindən 46 faiz daha çox hemoroid yarandığını aşkar ediblər.

Tədqiqatçılar bu müddət ərzində telefonlarında ən çox görülən işlərin "xəbərləri oxumaq və sosial mediaya baxmaq" olduğu qənaətinə gəliblər və tualetə sərf olunan vaxtın beş dəqiqədən çox olmaması lazım olduğunu vurğulayıblar.

Tədqiqatçılar qeyd etdilər ki, hemoroid ən çox görülən üçüncü mədə-bağırsaq diaqnozudur, ildə təxminən 4 milyon ambulator və təcili yardıma müraciət edir və səhiyyə sistemində 800 milyon dollardan çox başa gəlir. Onlar həmçinin qeyd ediblər ki, qəbizlik, az lifli qidalanma, uzun müddət oturma, piylənmə, oturmaq həyat tərzini və hamiləlik hemoroid riskini artıran amillərdəndir.

Araşdırmadan sonra alimlər belə qənaətə gəliblər ki, gündəlik həyatın ayrılmaz hissəsinə çevrilən smartfondan istifadə tualetdə vaxtın artmasına səbəb ola bilər ki, bu da öz növbəsində hemoroid riskini artırır.

Araşdırma "Plos One" jurnalında dərc olunub.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Emil SALAMOĞLU

Lisenzia N: B 114
SAYI: 1.500